

**ARMOEDE
AANPAK
GEMEENTE
LEEUEWARDEN
DE KUNST
VAN HET
RONDKOMEN**

versie 1.0
15 september 2014

Voorwoord

Armoede is een onrecht. Het terugdringen van armoede is een belangrijke ambitie van dit college. Een ambitie die vele domeinen en dus portefeuilles raakt. Diverse portefeuillehouders werken aan integraal beleid voor armoedebestrijding. Daarnaast betrekken we de komende jaren nieuwe organisaties bij onze armoedeaanpak. Dat is een belangrijk speerpunt voor de komende jaren.

De keuzes die we voorstellen zorgen er voor dat we met elkaar minder regels stellen. We willen meer recht doen aan de specifieke situaties van onze inwoners en meer maatwerk bieden. We werken verder aan onze preventieve aanpak en voorkomen zo dat mensen in problematische situaties terechtkomen. We sluiten hierbij aan bij ons *Leeuwarder model* zoals we dat geformuleerd hebben in het *Koersdocument Hervorming Sociaal Domein*.

We richten ons in de armoedeaanpak specifiek op kinderen en op mensen die langdurig een laag inkomen hebben. Dat doen we omdat we kinderen hun ontwikkelkansen niet willen ontnemen. Ook mensen die langdurig van een laag inkomen rondkomen willen we uitzicht bieden op een betere situatie.

We kunnen veel leren. Leren van andere organisaties. Maar ook leren van de mensen die elke maand rond moeten komen van een laag inkomen. Daar hebben we het afgelopen jaar energie ingestopt en dat blijven we doen. Veel mensen in onze gemeente lukt het elke maand om de eindjes aan elkaar te knopen. We vinden daarom dat we als gemeente zelf ook binnen het beschikbare budget moeten blijven.

De Kunst van het Rondkomen is een uitstekend voorbeeld van hoe we op een nieuwe wijze onze inwoners een stem willen. Dit heeft er onder andere in geresulteerd dat in 2013 is gestart met het *Eigen Kracht Café*. Volledig opgezet voor en door mensen met een laag inkomen.

De komende jaren zetten we verder in op het versterken van mensen. Hoe we daar invulling aan willen geven staat in deze *Armoedeaanpak Gemeente Leeuwarden: De Kunst van het Rondkomen*.

Namens het college van burgemeester en wethouders,

Harry van der Molen

Wethouder armoedebeleid

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Achtergrond
 - 2.1 *Wat is armoede?*
 - 2.2 *Rol overheid*
 - 2.3 *Armoede in Leeuwarden*
 - 2.4 *Doelgroepen*
 - 2.5 *Armoedeaanpak*
3. Speerpunten
 - 3.1 *Werk & Participatie*
 - 3.2 *Gezondheid & Sport*
 - 3.3 *Duurzaamheid & Wonen*
 - 3.4 *Onderwijs & Kinderen*
 - 3.5 *Netwerk & Fondsen*
4. Ondersteuning
 - 4.1 *Minimaregelingen*
 - 4.2 *Bijzondere bijstand*
 - 4.3 *Schuldhelpverlening*
 - 4.4 *Sociale wijkteams*
5. Samenwerking
 - 5.1 *SAG 2013-2025 & CH2018*
 - 5.2 *Clientparticipatie & Inspraak*
6. Financiën
 - 6.1 *Totaal budget*
 - 6.2 *Doorrekening*
 - 6.3 *Conclusie*
 - 6.4 *Risico's*

1. Inleiding

Armoedeproblematiek in Leeuwarden is een relatief groot en hardnekkig probleem. De samenstelling van de groep, veel bijstandsgerechtigden en de toenemende groep werkende armen zijn hier debet aan. De economische ontwikkelingen, de afbouw en de besparingen binnen het Rijksbeleid maken dat de komende jaren meer en nieuwe groepen Leeuwarders moeite hebben om uit te komen met het inkomen. Het doorbreken van de vicieuze cirkel van armoede is van groot belang. In combinatie met de veranderende rol van de gemeente maakt dit dat er op een andere wijze uitvoering gegeven moet worden aan armoedebestrijding. De gemeente gaat van een overheid die uitsluitend voorzieningen aanbiedt naar een overheid die faciliteert in participatie en zelfredzaamheid. We zijn meer gericht op het resultaat. Dit principe wordt ook doorgevoerd in de nieuwe visie op armoede.

Vooruitlopend hierop is in 2013 het *Ontwikkelprogramma Armoede 2013-2014*¹ opgesteld. Daarin is aandacht voor kinderen in armoede en hebben we de focus gelegd op werk/participatie, duurzaamheid en gezondheid. In het ontwikkelprogramma zijn op deze onderdelen verbeteringen voor de korte en lange termijn opgenomen. Volgend op het ontwikkelprogramma komen we nu met een nieuwe visie op armoede in de gemeente Leeuwarden. We richten ons daarbij meer op een integrale aanpak van armoedebestrijding. Daarbij wordt een verbinding gemaakt tussen economie, onderwijs en participatie.

We focussen ons in de armoedeaanpak op kinderen en op mensen die langdurig een laag inkomen hebben. Door wijzigingen in het Rijksbeleid komen ook alleenstaande ouders en chronisch zieken en gehandicapten de komende jaren extra in de knel. Voor deze groepen is extra aandacht in ons armoedebeleid. We zorgen er zo voor dat kinderen toekomstperspectief op een startkwalificatie en werk krijgen. Voor de andere groepen is het belangrijk om cumulatie van problemen en dus hogere kosten te voorkomen.

De minimaregelingen vormen een belangrijk onderdeel van het vangnet. Het open-einde karakter van de regelingen en de toename van het gebruik brengen het risico van budgetoverschrijding met zich mee. Dit zet de betaalbaarheid van de minimaregelingen onder druk. Daarnaast blijkt uit onderzoek van de Rekenkamer dat de regelingen minder effectief zijn dan gewenst. In deze armoedenota komen we tot een herijking van de minimaregelingen.

Landelijke ontwikkelingen

Het kabinet heeft extra middelen vrijgemaakt voor de bestrijding van armoede en schulden. De staatssecretaris heeft gemeenten opgeroepen om de middelen zo gericht mogelijk in te zetten voor het doel waarvoor ze bestemd zijn. Het Rijk vraagt de gemeenten om zich met name in te zetten voor ondersteuning van kinderen die in armoede opgroeien en het versterken van de preventieve aanpak in uitkomen met het inkomen.

Het Rijk doet ook een aantal ingrepen waar mensen met een laag inkomen gevolgen van gaan ondervinden.

¹ *Ontwikkelprogramma Armoede 2013-2014* is ter informatie naar de Raad gestuurd op 11 maart 2013 en behandeld in de Commissie Welzijn op 12 juni 2013.

Per 1 januari 2015 wordt de bijstandsnorm voor alleenstaande ouders gelijk getrokken met die van alleenstaanden zonder kinderen. Alleenstaande ouders worden hiervoor gecompenseerd via een extra bedrag bovenop het reguliere kindgebonden budget: de ‘alleenstaande-ouderkop’.

Met de invoering van de *Wet hervorming kindregelingen* wordt het aantal kindregelingen waar ouders gebruik van kunnen maken teruggebracht van 11 naar 4. Hierdoor ontvangen ouders met kinderen vanaf 1 januari 2015 minder financiële ondersteuning van het Rijk. Dit treft ook alleenstaande ouders in onze gemeente. Met deze wijzigingen wil het Rijk de armoedeval voor alleenstaande ouders verkleinen.

Chronisch zieken en gehandicapten worden getroffen door de afschaffing van de *Compensatie Eigen Risico* en de *Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten*. Hierdoor ontvangen mensen met een laag inkomen en hoge zorgkosten minder financiële ondersteuning dan voorheen. Gemeenten ontvangen financiële middelen om chronisch zieken en gehandicapten voor het wegvallen van deze regelingen te compenseren.

Gemeentelijke ontwikkelingen

Vanaf de vorige visie *Armoede aan de kant!*² uit 2008 zijn er diverse expertmeetings geweest met het maatschappelijk middenveld, cliëntenraad en hebben raadsbijeenkomsten plaatsgevonden. De waardevolle informatie die we de afgelopen jaren hebben opgehaald is verwerkt in dit document. Het *wat* is vastgelegd. *Hoe* we de aanval tegen armoede in onze gemeente organiseren is een gezamenlijke opgave van bestuurders, burgers, werkgevers, ondernemers, maatschappelijk middenveld, scholen, woningcorporaties, (zorg)verzekeraars en andere partijen.

In het *Koersdocument Hervorming Sociaal Domein*³ zijn de kaders voor beleid binnen het sociale domein vastgelegd. Onderdeel hiervan is het Leeuwarder model van hulp en ondersteuning. Dat model onderscheidt drie sporen van hulp en ondersteuning:

- Zelf- en samenredzaamheid;
- Basisondersteuning (in de wijk);
- Aanvullende ondersteuning.

Onze nieuwe armoedeaanpak sluit hier op aan. Daarnaast zijn in het vorig jaar gepresenteerde collegeprogramma *Iedereen is Leeuwarden*⁴ al een aantal lijnen uitgezet die we in deze nota verder uitwerken.

Prestatie-indicatoren

De aanpak armoede is een integrale aanpak. Dit betekent dat we doelen formuleren die de gehele gemeentelijke organisatie raken. In deze nota worden integrale ambities en doelen benoemd. De doelen op het terrein van werk, participeren en inkomen zijn specifiek gemaakt in prestatie-indicatoren. In 2016 komen we in een evaluatie terug op de gestelde doelen.

² *Armoedevisie: Armoede aan de kant!* is vastgesteld door de raad op 12 november 2008

³ *Koersdocument Hervorming Sociaal Domein* is vastgesteld door de raad op 26 mei 2014. Te vinden op http://www.leeuwarden.nl/sites/leeuwarden.nl/files/images/gl_koersdocument_bw_def.pdf

⁴ *Iedereen is Leeuwarden* is te vinden op http://iedereenisleeuwarden.nl/wp-content/uploads/2014/01/Collegeprogramma_Gemeente_Leeuwarden_2014_-_2018_NL.pdf

2. Achtergrond

2.1 Wat is armoede?

Verschillende instanties, waaronder SCP, CBS en Nibud, hanteren verschillende definities van armoede. Op deze verschillen gaan we hier verder niet in. In de vorige gemeentelijke armoedenota *Armoede aan de kant!* hebben we armoede als volgt gedefinieerd.

Armoede is een complex verschijnsel dat in samenhang gezien moet worden met inkomen, maatschappelijke participatie, opleidingsniveau, arbeidsmarktperspectief, zelfredzaamheid, gezondheid en de woon- en leefomgeving. Hierin is het toekomstperspectief een belangrijk onderscheidend kenmerk, vooral in situaties waarin niet of nauwelijks uitzicht is op werk of verandering van de leefsituatie.

Armoede in deze brede betekenis heeft een financiële en sociale dimensie. Het is een situatie waarin de middelen zo beperkt zijn dat mensen uitgesloten zijn van deelname aan een minimaal aanvaardbaar levenspatroon. Er is sprake van sociale uitsluiting. Er is sprake van niet kunnen participeren. Ook voor deze armoedenota hanteren we dezelfde definitie.

Nibud: Huishoudboekje van bijstandsgesin met twee kinderen (6 en 14 jaar)

Het Nibud heeft voor verschillende huishoudens en inkomens voorbeeldbegrotingen gemaakt. Daaruit blijkt dat een gezin met twee kinderen dat moet rondkomen van een bijstandsuitkering elke maand 50 euro tekort komt voor alle noodzakelijke uitgaven. Het rekenvoorbeeld staat hieronder:

Soort post	Bedrag netto per maand	Achtergrond
Inkomsten	€ 1.809	Incl. zorg-, huur- en vakantietoeslag, kindgebonden budget en kinderbijslag
Uitgaven:		
Vaste lasten	€ 787	Huur, gas, water, licht, verzekeringen, tv, telefoon, internet
Reserveringsuitgaven	€ 396	Kleding, inventaris, onderhoud huis en tuin, extra ziektekosten
Huishoudelijke lasten	€ 676	Voeding, schoonmaak, verzorging, ov en fiets
Inkomsten - uitgaven	Tekort van € 50	Niet begroot zijn uitgaven aan: contributies, abonnementen, huisdieren, zakgeld, cadeautjes, vakantie, etc.

Een gezin met twee jonge kinderen komt dus 50 euro tekort per maand. Een gezin met drie kinderen komt iedere maand maar liefst 150 euro tekort. In de dagelijkse praktijk betekent dit dat deze gezinnen na het betalen van de vaste lasten, waarschijnlijk zullen bezuinigen op posten als kleding, inventaris en voeding. Bovendien is het voor deze gezinnen noodzakelijk dat ze goed kunnen budgetteren, alle tegemoetkomingen en toeslagen aanvragen en geen andere persoonlijk onvermijdbare kosten hebben, zoals schulden of extra ziektekosten.

Gemeenten kunnen de gezinnen financieel ondersteunen met een tegemoetkoming voor de sport- of muziekles voor de kinderen, maar daarmee wordt het grote tekort niet helemaal opgelost. Deze gezinnen zijn verder afhankelijk van initiatieven als het Jeugdportfonds, Jeugdcultuurfonds en de Stichting Leergeld.

Bron: Minimum-voorbeeldbegrotingen 2014; Nibud

2.2 Rol overheid

De rol van de overheid verandert. We vragen meer van onze burgers. Meer eigen kracht en meer zelfredzaamheid. We willen het speelveld waarop burgers actief zijn vergroten.

We vragen niet alleen meer betrokkenheid van inwoners, maar ook van andere organisaties die betrokken zijn bij armoede. De gemeente reikt bewoners en organisaties de juiste handvatten aan om hun initiatieven werkelijkheid te maken. De faciliterende overheid denkt mee, deelt kennis en visie, biedt perspectief en creëert mede-aandeelhouderschap. Als spil in het netwerk bieden we het overzicht en zorgen er voor dat de juiste mensen en organisaties met elkaar in contact komen. Dit vraagt een fundamenteel andere benadering richting onze inwoners en gebruikers van minimaregelingen.

Niet alles verandert van vandaag op morgen. De bestaande structuren van de overheid blijven nog wel even bestaan. De komende jaren gaan we samen met onze inwoners en betrokken organisaties op zoek naar een nieuwe rolverdeling. In deze nieuwe rolverdeling gaat het over mede-eigenaarschap en het inzetten van netwerken bij het oplossen van sociaaleconomische uitdagingen.

De komende jaren betrekken we meer organisaties bij onze armoedeaanpak. Zo vergroten we het netwerk en de mede-eigenaars rondom het terugdringen van armoede.

2.3 Armoede in Leeuwarden

De *Armoedemonitor Leeuwarden 2014*⁵ geeft cijfers over onze inwoners met een laag inkomen. De regelingen die we verstrekken gaan in de meeste gevallen uit van een minimuminkomen tot 110% van de bijstandsnorm. Daar zijn de cijfers in de armoedemonitor ook op gebaseerd. In een eerdere armoedemonitor gold een minimuminkomen tot 120% van de bijstandsnorm⁶. Dit heeft tot gevolg dat vergelijking met andere jaren moeilijk is. Waar het wel mogelijk is maken we een vergelijking tussen de verschillende jaren.

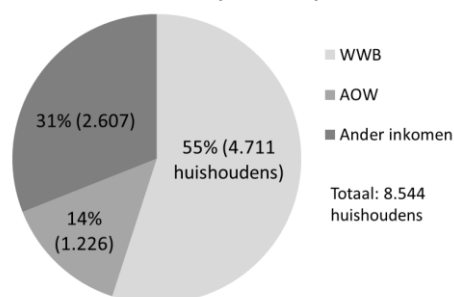
Daarnaast is het lastig om cijfers uit eerdere jaren te vergelijken met de situatie nu omdat de gemeente Leeuwarden sinds het begin van 2014 is uitgebreid met delen van de voormalige gemeente Boarnsterhim. Dit zorgt slechts voor een kleine toename van het aantal minimahuishoudens in onze gemeente.

Uit de armoedemonitor van 2014 komt naar voren dat 8.544 huishoudens in de gemeente Leeuwarden rond moeten komen van een inkomen tot 110% van de bijstandsnorm. Het gaat om 15% van alle huishoudens in onze gemeente.

Inkomensbron

Ten opzichte van de vorige armoedemonitor uit 2012 is het aantal huishoudens dat gebruik maakt van bijstand fors gestegen met 600 huishoudens tot ruim 4.700 huishoudens nu (55%

Inkomensbron minima (tot 110%)

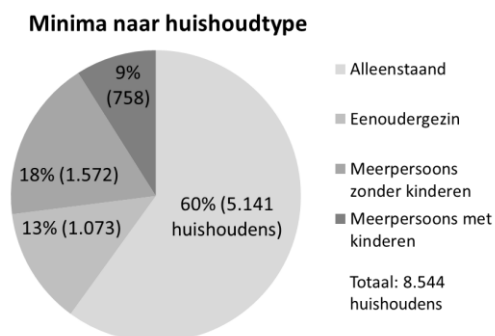
⁵ Armoedemonitor Leeuwarden 2014 is als bijlage bijgevoegd

⁶ Door het Rijk zijn de inkomensgrenzen de afgelopen jaren een aantal keer aangepast. Vanaf 1 januari 2015 werkt het Rijk niet meer met inkomensgrenzen

van alle minimahuishoudens). De omvang van de doelgroep met een 'ander inkomen' is met 200 huishoudens ook licht gestegen tot 2.600 nu (31% van alle minimahuishoudens). Dit kan inkomen uit werk zijn, maar ook uit bijvoorbeeld WW of WAO. Onder 65-plussers zien we een forse daling van de minimapopulatie van 2.200 in 2012 tot 1.200 nu (14% van alle minimahuishoudens). Deze daling zien we overal in Nederland terug. Een goede pensioenregeling blijkt een uitstekende armoedemaatregel.

Huishoudvorm

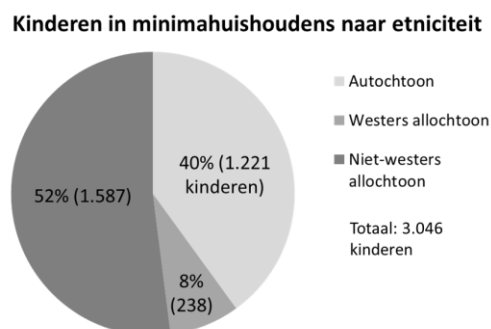
Eenoudergezinnen en alleenstaanden behoren vaker tot de minimapopulatie dan huishoudens met twee volwassenen. Van alle 2.411 eenoudergezinnen in Leeuwarden heeft 45% een minimuminkomen. Naar leeftijd valt op dat 20% van alle huishoudens tussen de 27 en 45 jaar tot de minimapopulatie behoort.

Van alle inwoners met een laag inkomen is 60% (5.141 inwoners) alleenstaand en bestaat 13% (1.073 huishoudens) uit een eenoudergezin. Met name hier zit de pijn omdat deze inwoners hun kosten niet kunnen delen met een ander lid van het huishouden. Deze inwoners geven een relatief groter deel van hun inkomen uit aan bijvoorbeeld woonlasten en worden bij een stijging van huur- en/of energielasten extra hard getroffen.

Kinderen

Van de 20.184 opgroeiende jongeren tot 18 jaar in Leeuwarden wonen er 3.046 in een huishouden met een minimuminkomen. Dat is 15% van alle kinderen in Leeuwarden. Van alle kinderen die opgroeien in een eenoudergezin leeft 47% in een minimahuishouden. Onder kinderen die opgroeien in een gezin met twee ouders is dat aandeel een stuk lager, namelijk 8%.

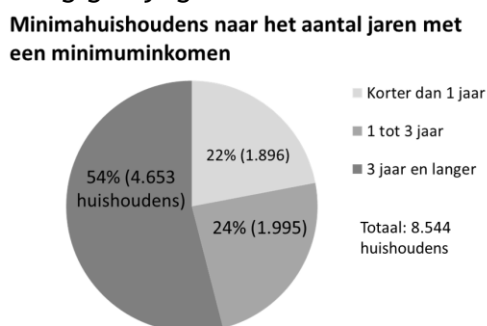

Als we kijken naar de duur van het inkomen zien we dat 1.625 kinderen opgroeien in huishoudens die langer dan 3 jaar van een minimuminkomen afhankelijk zijn.

Meer dan de helft van de kinderen (52%) die opgroeien in armoede hebben een niet-westerse etniciteit, hoewel slechts 16% van alle kinderen in Leeuwarden een niet-westerse etniciteit heeft. Verhoudingsgewijs groeien dus veel kinderen uit een niet-westers huishouden op in armoede.

Langdurigheid

Van alle huishoudens met een inkomen tot 110% van de bijstandsnorm hebben in totaal 4.653 huishoudens langer dan 3 jaar dit inkomen. Dat is meer dan de helft (54%) van alle minimahuishoudens en 8% van alle huishoudens in onze gemeente. Het aandeel langjarige

minima ligt onder het landelijk gemiddelde van rond de 65%. De belangrijkste oorzaak hiervoor is forse daling van het aantal ouderen en nieuwe instroom in de bijstand de laatste jaren. Met elkaar leidt dit ertoe dat het aandeel dat langjarig op een dergelijk inkomen is aangewezen is gedaald.

Wijkniveau

De wijken Heechterp-Schieringen en Wielenpôle/Schepenbuurt tellen relatief veel minimahuishoudens (resp. 40% en 41% van de huishoudens heeft een laag inkomen). Ook Bilgaard (29%) en Vrijheidswijk (32%) hebben relatief veel huishoudens met een laag inkomen. In totaal woont 35% van alle minima in één van deze vier wijken. Zowel het aantal als ook het aandeel minimahuishoudens dat woont in het gebied van de voormalige gemeente Boarnsterhim is zeer laag.

Wijk	Aantal minima-huishoudens	Totaal aantal huishoudens	Aandeel in totaal aantal inwoners wijk	Aandeel in totaal aantal minima gemeente
Schil-Oost	1.913	9.905	19%	22%
Bilgaard	1.125	3.833	29%	13%
Vrijheidswijk	590	1.842	32%	7%
Heechterp-Schieringen	906	2.249	40%	11%
Wielenpôle/Schepenbuurt	331	802	41%	4%
Binnenstad/Schil-West	1.778	13.941	13%	21%
Camminghaburen	474	4.816	10%	6%
Stadsring Zuidwest	1.046	8.202	13%	12%
Buitengebied/Boarnsterhim	381	9.504	4%	4%
Totaal	8.544	55.175	15%	100%

Schuldenproblematiek

Van de 8.544 huishoudens met een laag inkomen maakte 15% in op enig moment in 2013 gebruik van een minnelijk of wettelijk schuldhelpverleningstraject. In totaal maakten 1.737 huishoudens in 2013 gebruik van schuldhelpverlening. Dat is 3% van alle huishoudens in Leeuwarden. Vergeleken met het jaar 2011, waarin 1.564 huishoudens een soortgelijk traject doorlopen hebben, is dit een stijging van 11%.

Uit *Klant in Zicht*⁷ blijkt dat in 2013 41% van de Leeuwarders met een bijstandsuitkering schulden heeft. Bij 72% van deze inwoners gaat het daarbij om problematische schulden. Zij hebben een gemiddelde schuld van bijna € 30.890. De schulden doen zich voor bij verschillende instellingen, waaronder in veel gevallen de belastingdienst en zorgverzekeraar.

Uit landelijke cijfers van de *Vereniging voor schuldhelpverlening en sociaal bankieren* (NVVK) weten we dat mensen met problematische schulden gemiddeld 14 schuldeisers hebben en dat het gemiddeld 5 jaar duurt voor iemand zich meldt met problematische schulden. Van alle huishoudens in de schuldhelpverlening in Nederland heeft 14% een eigen woning en bijna de helft van de totale groep heeft inkomsten uit werk.

Gebruik van regelingen

De armoedemonitor geeft ook cijfers over het gebruik van minimaregelingen. Gemiddeld hebben huishoudens in 2013 van 1,9 regelingen gebruik gemaakt.

⁷ *Klant in Zicht* is een gemeentelijk project waarin in 2013 een diagnose is gemaakt van het WWB-bestand

Ruim 17% van de huishoudens met een minimuminkomen maakt van geen enkele minimaregeling gebruik.

Wanneer we het gebruik per voorziening beschouwen zien we het volgende beeld.

Regeling	Gebruik	Doelgroep	Bereik
Kwijtschelding	4.510	7.812	58%
Langdurigheidstoeslag	1.848	3.530	52%
AV-Frieso	2.760	8.544	32%
Participatieregeling	4.318	8.544	51%
Regeling voor ouderen, chronisch zieken en gehandicapten	2.676	-	-
Vergoeding identiteitsbewijs	587	-	-
Bijzondere bijstand	2.210	7.812	28%

Bij het gebruik van de langdurigheidstoeslag en de AV-Frieso zitten we onder het landelijk gangbare gebruik. Bij de langdurigheidstoeslag is een gebruik van 60% gangbaar en bij de AV-Frieso is in onze gemeente een bereik van 50% haalbaar volgens KWIZ. Om dit bereik te halen stellen we in deze armoedenota een aantal wijzigingen voor.

Bijzondere bijstand

Het gebruik van de bijzondere bijstand neemt toe. In 2007 maakten nog slechts 975 huishoudens op enig moment in het jaar gebruik van bijzondere bijstand. In 2013 is dit opgelopen tot 2.210 huishoudens, 28% van de doelgroep. De toename kan enerzijds toegeschreven worden aan de verslechterde economische situatie waardoor een groter beroep op ondersteuning nodig is. Anderzijds spelen ook verbeterde communicatie, eenvoudiger aanvragen en hulp vanuit de sociale wijkteams een rol.

Huishoudens met een WWB-inkomen maken relatief vaker gebruik van bijzondere bijstand dan AOW-ers en huishoudens met een ander inkomen. Wellicht weten met name nieuwe groepen de weg naar bijzondere bijstand nog niet te vinden.

Ook maken alleenstaande ouders en gezinnen met kinderen meer dan andere huishoudens gebruik van de bijzondere bijstand. Dit sluit aan bij ons beleid waarin we ons de afgelopen jaren hebben gericht op huishoudens met kinderen.

Daarnaast maken niet-westerse allochtonen naar verhouding meer gebruik van de bijzondere bijstand dan westerse allochtonen en autochtonen. Dit komt vermoedelijk vanwege de gerichte inzet van de sociale wijkteams op tegengaan van niet-gebruik.

2.4 Doelgroepen

De afgelopen decennia hebben veel gemeenten (waaronder Leeuwarden) zich in het armoedebestrijd gericht op specifieke groepen. Deze zijn vaak samengesteld op basis van indicatoren als leeftijd, geslacht, huishouden en/of herkomst. Dit zijn factoren die niet beïnvloedbaar zijn en waar wij als gemeente niet gericht op kunnen sturen. Daarom richten we ons op factoren waar we wél invloed op hebben, zoals scholing, gezondheid, mobiliteit, taal, integratie en tegengaan discriminatie.

Voor een tweetal groepen vindt extra ondersteuning plaats. We hebben in onze armoedeaanpak specifieke aandacht voor kinderen en mensen die langdurig van een laag inkomen rond moeten komen.

We vinden dat we **kinderen** hun ontwikkelkansen en toekomstperspectief niet mogen ontnemen. **Langdurige minima** hebben onvoldoende mogelijkheid om te reserveren voor onvoorziene uitgaven. Langdurig leven van een laag inkomen betekent een gebrek aan 'bandbreedte'⁸, waardoor mensen moeite hebben om de juiste keuzes te maken op de langere termijn.

2.5 Armoedeaanpak

Onze armoedeaanpak bestaat voor een deel uit visie. Dat zijn onze **speerpunten**. Hierop leggen we ons de komende jaren niet 100% vast, maar we gaan samen met ervaringsdeskundige minima en diverse maatschappelijke partners op zoek naar nieuwe oplossingen. Dat betekent dat we de antwoorden niet altijd op voorhand weten. Juist door meer partijen te betrekken bij onze armoedeaanpak ontstaat een breed draagvlak en gedeelde verantwoordelijkheid.

Onze armoedeaanpak bestaat voor een ander deel uit uitvoering. Hierin maken we afspraken over bijvoorbeeld de minimaregelingen die we bieden. Dit is het onderdeel **ondersteuning** in deze visie. In het *Koersdocument Hervorming Sociaal Domein* is al eerder aandacht besteed aan het vangnet dat we bieden. In deze armoedenota werken we dat verder uit.

Daarnaast doen we in onze armoedeaanpak een beroep op de **samenwerking** met een aantal andere organisaties. Dit komt onder andere tot uiting in de *Samenwerkingsagenda 2013-2025* met de Provincie Fryslân en de plannen richting *Culturele Hoofdstad 2018*.

Armoedeaanpak Leeuwarden

⁸ *Waarom arme mensen domme dingen doen*, decorrespondent.nl

3. Speerpunten

Speerpunten

- 3.1 Werk & Participatie
- 3.2 Gezondheid & Sport
- 3.3 Duurzaamheid & Wonen
- 3.4 Onderwijs & Kinderen
- 3.5 Netwerk & Fondsen

Armoede is een complex probleem waarbij we op verschillende terreinen naar oplossingen zoeken. Onze speerpunten zijn al eerder vastgelegd in het *Ontwikkelprogramma Armoede 2013-2014*. We richten ons naast inkomensondersteuning vooral op activering en maatregelen om de uitgaven te beperken.

In dit hoofdstuk vindt u de speerpunten van onze armoedeaanpak voor de komende jaren.

3.1 Werk & Participatie

We willen mensen kansen bieden. Werk is onze topprioriteit. Er zijn meer banen nodig, bijvoorbeeld op het gebied van duurzaamheid, watertechnologie en agrifood. Maar ook mensen met de juiste diploma's. Daarom investeren we in onderwijskwaliteit en pakken leerachterstanden vroegtijdig aan. Ook maken we ons sterk voor een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. En: we kiezen voor innovatie. We zetten in op minimaal 1000 nieuwe banen.

Bron: Collegeprogramma Iedereen is Leeuwarden

Armoede gaat niet alleen over bezit van voldoende geld om een maatschappelijk aanvaardbaar leven te kunnen leiden. Het heeft vooral te maken met een sociaal isolement en het beperkt kunnen deelnemen aan de samenleving.

Het doel is dat zoveel mogelijk Leeuwarders zich persoonlijk ontwikkelen en kunnen meedoen aan de samenleving. Via werk, scholing, sport, vrijetijdsactiviteiten, cultuur, zorg en dienstverlening werken we aan een integraal beleid voor armoedebestrijding. Er is speciale aandacht voor kinderen en voor mensen die langdurig in armoede verkeren.

Bron: Collegeprogramma Iedereen is Leeuwarden

De belangrijkste weg uit armoede blijft werk. Veel mensen die een beroep doen op onze voorzieningen zouden dit liever niet doen. Maar ons economisch systeem dringt deze mensen naar de buitenkant. Met andere woorden: er is onvoldoende werk. Vooral mensen in de armere wijken zijn vaak minder goed aangesloten op de arbeidsmarkt. Zo gaf 61% van de ondervraagde WWB-ers tijdens *Klant in Zicht* aan geen startkwalificatie te hebben. Een even groot percentage heeft medische belemmeringen richting werk. Vaak gaat het om een combinatie van beide factoren.

Binnen het sociale wijkteam en het Talent Centrum Fryslân (TCF) bieden we aanbod op maat. Een belangrijk onderdeel is activering. In de programma's economie, onderwijs en arbeidsmarkt ligt de focus op een toename van het aantal arbeidsplaatsen in onze gemeente. Wij bevorderen de wijk economie, het ondernemerschap en de mobiliteit van inwoners.

Wijkteams

Veel uitdagingen van mensen zijn direct of indirect terug te leiden naar de mate van participatie en actief zijn. Vaak is er sprake van 'tekort' of armoede. Dit kan het dagelijks leven van mensen en gezinnen ingrijpend beïnvloeden. Als de omvang van problemen toeneemt zal ook het beroep op sociale voorzieningen en de druk op de gemeentefinanciën toenemen. Daarom is het doorbreken van de cirkel van niet-participeren belangrijk. Dat kan door werk, maar veel vaker gaat het over wijk- en buurtactiviteiten en het doen van vrijwilligerswerk.

Het wijkteam richt zich met name op activering van mensen op de onderste treden van de participatieladder. Dit varieert van het stimuleren van mensen om meer het huis uit te komen tot toeleiding van mensen naar vrijwilligerswerk. Een deel van de mensen kan betaald werk doen. Het wijkteam gaat hen daarbij ondersteunen en betreft waar nodig Sociale Zaken bij de toeleiding naar een baan. Ook Bureau Zelfstandigen Friesland (BZF), het TCF, re-integratiebedrijven en bedrijven uit de wijk helpen mee. We stimuleren wijkondernemerschap.

Schulden zijn vaak één van de meest voorkomende problemen bij de groepen met meervoudige problematiek. We werken samen met Kredietbank Nederland (KBNL) aan schuldhulpverlening en budgetbeheer. Hiermee voorkomen we dat wijkteams te veel bezig zijn met het oplossen en ordenen van schulden en daardoor minder toe komen aan andere zaken. Vrijwilligersorganisaties werken samen met de wijkteams en KBNL aan collectief aanbod voor hulp en advies bij administratie.

Taalachterstanden

Onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal belemmert WWB-ers in het vinden van werk. Dit geldt voor klanten van niet-Nederlandse afkomst maar in mindere mate ook voor geboren Nederlanders. Deze mensen zijn onvoldoende in staat om zelf in een inkomen te voorzien. Voor ons voldoende reden om de taalachterstanden aan te pakken. We hebben een taalcoach op het TCF, er zijn taalpunten in de wijk en we zoeken de verbinding met de bibliotheek. We kunnen hiervoor middelen vanuit de *Wet educatie en beroepsonderwijs* inzetten.

Daarnaast werken we samen met het maatschappelijk middenveld in projecten als *Eigen kracht* en *Aan de slag in de zorg/schoonmaak*. Hier worden werkgevers gekoppeld aan inwoners met niet-Nederlandse wortels. We werken in deze projecten aan het zichtbaar maken van de overeenkomsten en voordelen van culturele verschillen. Dit noemen we interculturalisatie. Samen met werkgevers wordt ingezet op het tegengaan van uitsluiting en discriminatie van groepen op achterstand.

Jongeren

Jongeren vormen een speerpunt voor de komende jaren in de gemeente Leeuwarden. Eind 2013 waren er 618 jongeren (tot 27 jaar) in de WWB en 80% hiervan had geen startkwalificatie. Vaak hebben deze jongeren schulden. Dit is vertaald in een specifieke benadering vanuit Sociale Zaken in de aanpak van en voorkoming van jeugdwerkloosheid. We maken de verbinding op beleid vanuit het *Programma arbeidsmarkt-onderwijs 2013-2018*. In deze periode willen we een daling van de instroom en een stijging van de uitstroom van jongeren in de WWB realiseren. We zetten in op reguliere banen voor jongeren en werk voor jongeren zonder startkwalificatie. Sociale Zaken is voor het team jongeren, naast onderwijsinstellingen en werkgevers een belangrijke partner.

Flexibilisering WWB

De huidige wet- en regelgeving in de WWB is vooral gericht op volledige (en duurzame) uitstroom uit de WWB. We zien echter dat er steeds meer tijdelijke en deeltijdbanen komen. We willen hier flexibeler mee om gaan. Elk gewerkt uur heeft waarde en versterkt de eigen waarde. Waar mogelijk nemen we drempels om tijdelijk of parttime werk aan te nemen weg. Dat kan onder meer door tegemoet te komen in verwervingskosten (reiskosten, scholing). We hebben hier mogelijkheden voor binnen de bijzondere bijstand of vanuit *Stipejild*. Door daar meer gebruik van te maken kan de armoedeval verkleind worden. Op 1 juli 2015 wordt hiervoor nieuw beleid ingericht.

Mobiliteit

Mensen in de provincie Fryslân zijn relatief honkvast. Ze zijn minder bereid om te reizen voor hun werk dan mensen in andere provincies. Daarnaast weten we dat mensen met een lage opleiding minder bereid zijn te reizen voor hun werk dan mensen met een hoge opleiding. Beide factoren vormen een probleem als het gaat om het vervullen van vacatures buiten de eigen stad of regio. Het Werkplein zoekt voor deze mensen naar de (financiële) mogelijkheden om ook banen buiten Leeuwarden te accepteren.

De kracht van Leeuwarden

De toekomst van Leeuwarden is de verantwoordelijkheid van de mensen die er wonen. In het project *De kracht van Leeuwarden* stellen we dat inwoners deze verantwoordelijkheid eerder nemen als de dienstverlening van de gemeente aansluit op alles wat diverse groepen burgers, waaronder ondernemers, formeel en informeel al doen in de diverse wijken van Leeuwarden. Vanuit het kernthema 'mienskip' en de kracht van onderop geven we WWB-ers de kans om met en door elkaar sociale vraagstukken op te lossen. Vragen als armoede, werkloosheid, taalachterstand en een lage sociale binding zijn op te lossen door de inzet van mensen die onderdeel van dit vraagstuk zijn. Gekoppeld aan een *taskforce* participatie zoeken we wijk- en buurtgerichte inzet van wijkparticipatie. Deze taskforce richt zich op het verhogen van participatie, het creëren van een maatschappelijk klimaat van wederkerigheid en sociaal ondernemen. We beginnen in twee wijken, met als doel in acht wijken de taskforce door en met WWB-ers actief te laten zijn.

Banenplan Noord-Nederland

Samen met de sociale partners en overheden zet Noord-Nederland in op een pakket additionele maatregelen die het Banenplan Noord-Nederland wordt genoemd. We zetten in op het realiseren van extra banen door scholing, *reshoring* en *jobcarving*. We werken aan een *Generatiepact* waarin oudere medewerkers een deel van hun baan overdragen aan een jongere. Het aanbestedingsbeleid in Noord-Nederland wordt aangescherpt zodat meer mensen in deze regio een kans krijgen. We optimaliseren de afstemming tussen alle plannen en partijen in Noord-Nederland.

Prestatie-indicatoren	
WWB	Maximaal 4.500 mensen maken in 2015 gebruik van de WWB.
WWB	1.200 WWB-ers doen in 2015 maatschappelijk nuttig werk, tegenprestatie en/of vrijwilligerswerk.
Wijkteams	In 2015 realiseren we bij 50% van de gesproken klanten een opwaartse beweging binnen de zelfredzaamheidsmatrix.
Jongeren	- Tot 2018 realiseren we een afname van aantal jongeren in de WWB van 15% naar 10%. - Tot 2018 realiseren we een afname van het aantal schoolverlaters zonder startkwalificatie met 25%.
Mobiliteit	20% van de Friezen worden met Culturele Hoofdstad uitgedaagd tot meer mobiliteit.
De kracht van Leeuwarden	- Van de deelnemers vindt 10% betaald werk. Andere deelnemers maken minimaal één stap op de participatieladder. - In het project worden minimaal 4 eigen krachtinitiatieven ontwikkeld. - 2/3 van de projectkosten wordt terugverdiend door oa. fondsen, social return en besparing op inkomensdeel.
Banenplan Noord-NL	De komende jaren realiseren we 5.000 extra banen in Fries verband.

3.2 Gezondheid & Sport

Sport en bewegen

Bewegen is gezond. Sportactiviteiten moeten bereikbaar en betaalbaar zijn voor alle inwoners van de gemeente. Buurtsportcoaches zijn dan ook erg belangrijk. Zij stimuleren sport en beweging op scholen, in dorpen en wijken. We onderzoeken met zorgaanbieders mogelijkheden om bewegen te stimuleren. Sportverenigingen of wijkbewoners voeren de activiteiten zelf uit. Wij helpen waar mogelijk om initiatieven van de grond te tillen, voor zowel breedtesport als topsport.

Bron: Collegeprogramma Iedereen is Leeuwarden

Leven in armoede houdt in dat mensen niet altijd de keuzes maken die ze zouden willen maken. We weten inmiddels⁹ dat diverse interventies in de 40 landelijke aandachtswijken er voor gezorgd hebben dat de bewoners van deze wijken gemiddeld gezonder leven dan de bewoners van andere achterstandswijken. Integrale aandacht voor de leefsituatie van mensen met een laag inkomen heeft dus effect.

Met name op het terrein van gezondheid, voeding en beweging willen we er voor zorgen dat mensen de juiste keuzes maken. Met het oog op verdere bezuinigingen en hogere eigen risico's in de zorg is een grotere onafhankelijkheid van de overheid nodig. De inzet is dat mensen door een gezondere leefstijl minder gebruik maken van dure voorzieningen en zorg.

Daarnaast ontstaan veel netwerken en contacten ook via sportverenigingen. We werken samen met de zorgverzekeraars en buurtsportcoaches, maar ook bijvoorbeeld *Eetbaar Leeuwarden* speelt hierin een belangrijke rol. In de eetbare stad laten we mensen alternatieven zien voor een bewuste en gezonde leefstijl. We zoeken de samenwerking met sportverenigingen, scholen en het bedrijfsleven. Europa biedt fondsen voor bijvoorbeeld schoolfruit.

Mensen ontwikkelen zich door letterlijk en figuurlijk in beweging te zijn. We richten ons binnen gezondheid en sport op aandachtswijken en kinderen. De buurtsportcoaches zijn één dag in de week beschikbaar in de wijken en dorpen om samen activiteiten op te zetten. Zij fungeren als intermediair voor toegang tot sport(voorzieningen) en fondsen.

De basis- en middelbare scholen zijn belangrijke functionarissen voor korte lijnen met onder andere de sociale wijkteams, de jeugd- en gezinsteams en het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG).

Prestatie-indicatoren	
Buurtsportcoach	In 2015 is in elk wijkteam een buurtsportcoach actief.
Deelname inwoners	Van de inwoners in de aandachtswijken sport in 2015 meer dan 50% meer dan 12 keer per jaar.
Jongeren	Van de jongeren in de gemeente Leeuwarden is in 2015 68% lid van een sportvereniging.
Culturele Hoofdstad	100% van de kinderen doet mee aan tenminste één gezondheid gerelateerd evenement.

3.3 Duurzaamheid & Wonen

Duurzame woningen: energiebesparing en lastenverlichting

Armoede gaan we bestrijden door lagere woonlasten. Een grootschalig programma voor woningverbetering levert meer comfort en een gezonder leefklimaat in de woning op.

⁹ Te vinden in *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken* nummer 4, winter 2013

Maar ook energiebesparing door veel betere isolatie. Dat is goed voor het milieu en gunstig voor de portemonnee van bewoners van sociale huurwoningen en particuliere woningbezitters met een laag inkomen.

Bron: Collegeprogramma *Iedereen is Leeuwarden*

Stevig vervolg Groen Werkt!

Onderdeel van het project Groen Werkt! is het verduurzamen van woningen. Dit is beter voor het milieu, geeft meer wooncomfort én leidt tot lagere energielasten. Zo helpt het project ook bij armoedebestrijding. We investeren in het energiezuinig maken van de particuliere en sociale woningvoorraad. Dit laatste doen we samen met woningcorporaties en de provincie. Het mes snijdt dus aan meerdere kanten. Met het project Groen Werkt! creëren we banen en verbeteren we de inkomenssituatie van uitkeringsgerechtigden. Daarom dragen we ook vanuit het participatiebudget flink bij aan dit project.

Bron: Collegeprogramma *Iedereen is Leeuwarden*

Met name onder minima zijn de woonlasten een steeds groter onderdeel van de maandelijkse uitgaven. De kosten nemen toe door verlaging van de huurtoeslag, stijging van de huurprijzen en hogere energiekosten. Daar staat echter geen toename in inkomen tegenover. Daarnaast zijn ouderen en chronisch zieken niet in staat om door werk een hoger inkomen te verwerven. We zoeken naar mogelijkheden om investeringen rondom duurzame energie gericht in te zetten voor het terugdringen van de woonlasten van minima. Ook andere woonlasten als bijvoorbeeld huur zijn onderdeel van de aanpak.

De afgelopen jaren zijn maatregelen vooral gericht geweest op particuliere woningeigenaren. We brengen een versnelling aan in het verduurzamen van huurwoningen. We werken hierin samen met provincie, woningcorporaties en interesseren marktpartijen en particuliere investeerders.

Investeren in duurzame woningen levert een banengroei op in Fryslân. We werken in het programma *Groen Werkt!* aan investeringen in verduurzaming van woningen. Het gaat om zowel particulier (tot € 150.000) als corporatiebezit. Hierbij is speciaal aandacht voor mensen met een laag inkomen of weinig bestedingsruimte.

De komende jaren stemmen we lopende projecten nog effectiever af op de behoeftes van mensen met een laag inkomen, gericht op zowel de huur- en particuliere sector. Bijvoorbeeld bij bestaande projecten vanuit onze aanpak *Slim Wonen in Leeuwarden*; zoals het stimuleren van bewust omgaan met energieverbruik, ondersteunen van lokale initiatieven/ambassadeurs en het organiseren van cursussen en trainingen. We onderzoeken welke financiering van energiebesparing het beste past bij mensen met een laag inkomen. Daarnaast zijn we in gesprek met woningcorporaties over renovatieprogramma's waarbij een link wordt gelegd tussen energiebesparing, verlaging woonlasten, werkgelegenheid en armoedebelid. Succesvolle participatieprojecten, zoals het opleiden van energie-inspecteurs, krijgen een vervolg.

Naast verduurzaming van woningen biedt overstappen naar een andere energieleverancier ook de mogelijkheid om een lagere energierekening te krijgen. Er zijn verschillende initiatieven (waaronder van Vereniging Eigen Huis en de Consumentenbond) waarbij energie collectief wordt ingekocht voor een lagere prijs. Via de sociale wijkteams en energiecoaches of bijv. het TCF worden inwoners ondersteund bij het vinden van een goedkopere aanbieder.

Prestatie-indicatoren	
Samenwerking	In 2015 erkennen we in de samenwerking met de corporaties

corporaties	onze gezamenlijke verantwoordelijkheid mbt bestrijding van armoede.
Slim Wonen in Leeuwarden	20% van al onze activiteiten zijn gericht op minima.
Groen Werkt!	In Groen Werkt! werken we aan verduurzaming van minimaal 500 woningen per jaar met minimaal 2 energielabels.
Groen Werkt!	In Groen Werkt! realiseren we vanaf 2015 jaarlijks 65 banen binnen duurzaamheid.
Woonlasten	In 2015 realiseren we bij 15% van de minimahuishoudens een afname van de woonlasten.
Minima	We realiseren in Heechterp-Schieringen en Wielenpolle-Schepenbuurt een afname aandeel minima tot onder 40%.

3.4 Onderwijs & Kinderen

Het onderwijs is een belangrijke partner bij het signaleren van armoede onder kinderen. Zij spelen een rol bij het terugdringen van schooluitval en bieden kansen voor maatschappelijke participatie. In zwakkere wijken is een goede school de springplank naar een beter toekomstperspectief.

De Kinderombudsman meldt dat scholen in het basis- en voortgezet onderwijs te weinig rekening houden met armoedeproblematiek. Zij zijn zich er onvoldoende van bewust dat een gevraagde financiële bijdrage of aanschaf van een product, zowel vrijwillig als verplicht, voor sommige ouders niet op te brengen is. Wij delen onze kennis en expertise over armoede met de onderwijsinstellingen en zoeken naar oplossingen om armoede onder kinderen terug te dringen.

De komende jaren gaan we verder met de doorontwikkeling van de Integrale Kind Centra (IKC). Dit is een integrale voorziening voor kinderen van 0-12 jaar waarin onderwijs, kinderdagverblijf, buitenschoolse opvang en welzijnsactiviteiten voor kinderen zijn samengevoegd. In Leeuwarden hebben we de keuze gemaakt om daar sport- en cultuurontwikkeling (door middel van sport- en cultuurcoaches) aan toe te voegen. Hierdoor krijgt een kind alle kennis en vaardigheden aangereikt om zich tot een kundig, creatief en goed toegerust individu te ontwikkelen. Sport en cultuur zorgen ervoor dat de ontwikkeling van kinderen in beweging is. De vroeg- en voorschoolse educatie (VVE) vormt een belangrijk onderdeel van het IKC. Hier worden ontwikkelingsachterstanden tijdig opgemerkt en bijgestuurd.

Via het IKC hebben we de kinderen goed in beeld. Dit voldoet aan onze wens om vroeg te kunnen signaleren en samen te werken met meerdere partijen die betrokken zijn rondom de leefwereld van een kind. De signalen die het IKC en voortgezet onderwijs oppikken over armoede worden doorgegeven aan de sociale wijkteams. Zij spelen hier samen met de ouders, kinderen, het eigen netwerk en maatschappelijke organisaties op in.

Prestatie-indicatoren	
Kinderen	Jaarlijks bieden we een tussenstand van de situatie van kinderen in armoede en passen de integrale aanpak waar nodig aan.
Integrale Kindcentra	In 2015 hebben we 6 integrale kindcentra gerealiseerd.
Culturele Hoofdstad	60% van de kinderen uit Leeuwarden die leven in een gezin onder de armoedegrens participeert in een cultureel event van de Culturele Hoofdstad.

3.5 Netwerk & Fondsen

Armoede bestrijden doen we samen met een groot aantal andere organisaties in onze gemeente. Bij de speerpunten zijn vele partijen betrokken. Samen met deze partijen maken we afspraken over de armoedeaanpak. Vaak zijn dit de bekende partijen zoals de woningcorporaties, fondsen en het onderwijs. Maar er zijn ook initiatieven waar wij als gemeente niet altijd bij betrokken zijn of pas in een later stadium van horen. Het is belangrijk om deze initiatieven een kans te geven en waar mogelijk te ondersteunen.

Ondersteuning hoeft niet altijd in financiële zin, maar kan ook bestaan uit het openstellen van ons netwerk of het delen van kennis. Dat vraagt een andere rol van ons als overheid. Een rol waarin we niet altijd de bovenliggende partij zijn waar het initiatief vandaan komt. Het is onze rol als overheid om deze initiatieven waar mogelijk aan elkaar te verbinden. Gezamenlijk werken we zo aan een voldoende vangnet voor mensen met een laag inkomen.

Onder andere Stichting Urgente Noden (SUN) Friesland, Jeugdsportfonds, Jeugdcultuurfonds en Stichting Leergeld zijn al actief. Ook de Voedselbank en kringloopwinkels zijn bezig op het terrein van armoede. De afgelopen jaren hebben we een aantal van deze organisaties ondersteund met een incidentele subsidie. SUN en de Voedselbank zijn *achtervang* voor ons beleid. Zij bieden pas ondersteuning wanneer dit door de gemeente of andere fondsen niet (meer) mogelijk is.

Belangrijke redenen voor ons om met fondsen samen te werken zijn:

- Fondsen maken gebruik van vrijwilligersnetwerken en het inzetten van ervaringsdeskundigen;
- Fondsen hebben toegang tot particulier geld en landelijke (rijks)middelen;
- Fondsen signaleren veelvoorkomende problemen;
- Fondsen brengen specifieke kennis in vanuit verschillende domeinen;
- Fondsen voorkomen dat we als gemeente zelf kosten moeten maken voor uitvoering van regelingen.

Prestatie-indicatoren	
Netwerkafspraken	Jaarlijks maken we met 5 organisaties afspraken over de uitvoering van de armoedeaanpak.
Convenant vroegsignalering	In 2015 wordt met de betrokken partners een convenant vroegsignalering van betalingsproblemen afgesloten.
Conferentie	Vanaf 2015 organiseren we jaarlijks een armoedeconferentie met het netwerk.

4. Ondersteuning

Ondersteuning

- 4.1 Minimaregelingen
- 4.2 Bijzondere bijstand
- 4.3 Schuldhulpverlening
- 4.4 Sociale wijkteams

We bieden een vangnet voor mensen die dat nodig hebben. Veel inwoners maken slechts tijdelijk gebruik van onze voorzieningen. Daarnaast is er een groep mensen die voor langere tijd een beroep doet op ons vangnet. Voor beide groepen willen we een vangnet dat voldoende activerend is en waarin gebruik wordt gemaakt van de oplossingsrichtingen die mensen zelf aandragen.

Toegankelijkheid

Huishoudens met een laag inkomen maken gebruik van zowel gemeentelijke als rijksregelingen. Het *Adviescollege toetsing regeldruk* (Actal) constateert in een recent verschenen rapport dat minima gemiddeld met 13 regelingen te maken hebben. Naast een woud aan regelgeving zit er ook verschil in de wijze waarop inkomen en vermogen gedefinieerd worden. Dit zorgt er voor mensen eenvoudig het overzicht verliezen. De oplossing is vooral gelegen in het terugbrengen van het aantal regelingen, het gelijktrekken van de gehanteerde definities en het bieden van ondersteuning.

Waar het gemeentelijke regelingen betreft, zetten wij in op deregulering en vereenvoudiging. Voor wat betreft de rijksregelingen werken we met de inkomensspecialist in de wijkteams aan het bieden van overzicht en ondersteuning. Onze inwoners hebben via onze pagina op *Bereken uw recht* van het Nibud direct overzicht voor welke rijks- en gemeentelijke regelingen zij in aanmerking komen.

Belangrijk voor ons is dat de ondersteuning die wij of anderen bieden op eenvoudige wijze te bereiken is. Naast de centrale toegang via het KCC, de website, professionals van sociale zaken, de wijkteams en het maatschappelijk middenveld bestaan er websites die informatie bieden voor mensen met een laag inkomen. Onze eigen website www.leeuwarden.nl blijft de centrale plaats waar informatie te vinden is. Dat betekent dat we de site zodanig inrichten dat iedereen eenvoudig kan vinden waar hij/zij ondersteuning kan vinden.

Op dit moment wordt binnen Sociale Zaken gewerkt aan een verbetering van de site voor de onderwerpen die gaan over Werk & Inkomen. Daarin wordt het onderdeel armoede ook meegenomen. We gaan uit van de principes van een klantvriendelijke klantbejegening. Dit betekent dat we rekening houden met (taal)niveau, eenvoud en minder bureaucratie. In 2015 verwachten we een algehele update van de informatie op de website.

Tegengaan niet-gebruik

Uit cijfers van de *Armoedemonitor 2014* weten we dat we niet elk huishouden met een laag inkomen gebruik maakt van de voor haar van toepassing zijnde regeling. Dat kan te maken hebben met een te veel aan vermogen. Maar vanuit onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut en Radar Advies¹⁰ weten we ook dat mensen in Leeuwarden het aanvragen van minimaregelingen ingewikkeld en lastig vinden, de Nederlandse taal niet goed machtig zijn of zich schamen. Ook weten we dat mensen die rondkomen van een laag inkomen vaak niet bezig zijn met het aanvragen van bijvoorbeeld bijzondere bijstand.

¹⁰ Onderzoek Verwey-Jonker Instituut en Radar Advies is te vinden op <http://www.verwey-jonker.nl/participatie/publicaties/arbeid/armoede-in-leeuwarden>

Uitgangspunt bij ons minimabeleid is dat waar mogelijk regelingen automatisch worden verstrekt. We verzekeren onze inwoners van de inkomensondersteuning waar zij recht op hebben. Met minder regelingen is er meer eenduidigheid en overzicht voor de gebruikers. In combinatie met een intensivering van de (digitale) communicatie leidt dat tot meer effectiviteit.

Draagkracht

Per 1 januari 2015 worden de inkomensgrenzen voor inkomensondersteunende voorzieningen vrijgelaten. Nu geldt veelal nog een inkomensgrens van 110% van de bijstandsnorm. Met de wijziging staat het gemeenten vrij zelf de inkomensgrens te bepalen. Dit betekent dat we in de ondersteuning meer maatwerk kunnen bieden en ook nieuwe groepen kunnen ondersteunen. Hiermee sluiten we aan bij de werkwijze die we ook voor individuele bijzondere bijstand hanteren.

Onze regelingen zijn gericht op mensen die langdurig een laag inkomen hebben. Het kindpakket vormt daarop een uitzondering. Ondersteuning van mensen die tijdelijk over onvoldoende inkomen beschikken gebeurt via bijzondere bijstand. We maken per regeling de keuze voor welke groep we bedienen. Omdat het voornamelijk gaat om langdurige minima blijven we gebruik maken van een koppeling met de bijstandsnorm. Deze duidelijkheid zorgt er voor dat we onze uitvoeringskosten laag kunnen houden. Ondersteuning van doelgroepen met een inkomen hoger dan 110% bijstandsnorm vindt plaats via de bijzondere bijstand.

Uitvoeringskosten

De afgelopen jaren hebben we de uitvoeringskosten weten te verlagen. Het aanvraagformulier is vereenvoudigd naar één formulier waarop aangegeven kan worden voor welke regelingen de aanvrager verwacht in aanmerking te komen. Daarnaast zijn het systeem en de werkwijze aangepast, zodat een medewerker alles in één keer kan afhandelen. Er worden korte lijnen gelegd met de medewerkers die daadwerkelijk het gesprek hebben met de klant bij bijvoorbeeld het Klantcontactcentrum (KCC), Sociale Zaken, TCF en de sociale wijkteams.

Uitgangspunt is dat we de uitvoeringskosten voor onze organisatie zo laag mogelijk houden. Daarbij past de kanttekening dat het verlagen van de uitvoeringskosten een grens kent. Onder andere door maatregelen van het Rijk zijn wij genoodzaakt vaker kosten vanuit de bijzondere bijstand te verstrekken. Het streven dit meer toe te passen op individuele situaties en dus maatwerk te bieden heeft gevolgen voor de uitvoeringskosten.

Uit doelmatigheidsoverwegingen is gekozen voor steekproefsgewijze controle achteraf. Dit levert het beeld op dat er nauwelijks misbruik van de regelingen wordt gemaakt. Bijna elke aanvraag wordt binnen 8 dagen afgehandeld en de incidentele betalingen worden twee keer per week gedaan waardoor de aanvrager vaak binnen een paar dagen geld heeft. Daarnaast behandelen we spoedaanvragen binnen 24 uur.

Prestatie-indicatoren	
Uitvoeringskosten	PM ¹¹

¹¹ Een norm voor uitvoeringskosten is gegeven in het Rekenkameronderzoek. Het toenmalige college heeft kanttekeningen gesteld bij de berekening daarvan. In 2014 werken we aan een gedegen berekening van de norm. Vanaf 2015 wordt deze opgenomen als prestatie-indicator.

4.1 Minimaregelingen

Minder bureaucratie

Daar waar de gemeente zelf een rol vervult in de inkomensvoorziening van inwoners, verkleinen we de bureaucratie. We maken regels eenvoudiger, schrappen ingewikkelde procedures en helpen mensen bij het vinden van andere inkomensvoorzieningen. Inwoners kunnen eenvoudiger een beroep doen op inkomensondersteuning en de inzet van sociale wijkteams.

Bron: Collegeprogramma *Iedereen is Leeuwarden*

We weten veel over wat werkt en niet werkt binnen onze minimaregelingen. Belangrijk hierbij is het advies dat de Rekenkamer van Leeuwarden in 2012 heeft uitgebracht over het armoedebelief¹². Zij stelt daarin 'dat het een aanbeveling lijkt om alle regelingen af te schaffen en het daardoor vrijkomende geld te verdelen op basis van een regeling'. We hebben een groot aantal regelingen en dit komt de eenvoudigheid en eenduidigheid van de regelingen niet altijd ten goede. Daarnaast ligt het mandaat voor het toekennen van bijvoorbeeld bijzondere bijstand niet altijd waar de urgentie wordt gevoeld: in de wijken en dorpen, bij de bewoner en de sociaal werker.

We maken een verdere slag in deregulering. Dat betekent dat we een wijziging aanbrengen in onze minimaregelingen. Hieronder staat per regeling uitgelegd wat er verandert.

Langdurigheidstoeslag/Individuele inkomenstoeslag

Met de invoering van de *Wet maatregelen WWB* per 1 januari 2015 moet de langdurigheidstoeslag worden vervangen door een individuele inkomenstoeslag. Het Rijk biedt ons de mogelijkheid om een toeslag te verstrekken na 3 in plaats van de nu gehanteerde 5 jaar. Daar maken we gebruik van.

Vanaf 1 januari 2015 kunnen we per individueel geval bekijken in hoeverre recht is op toeslag. Daarnaast mogen we een toeslag verstrekken aan huishoudens met een inkomen hoger dan de bijstandsnorm. Van deze laatste mogelijkheid maken we geen gebruik. De overweging daarbij is dat mensen met een inkomen boven de bijstandsnorm in principe de mogelijkheid hebben om te reserveren en dus is een inkomenstoeslag niet van toepassing. Daarnaast voorkomen we hiermee ongewenste discriminatoire effecten richting mensen ouder dan de pensioengerechtigde leeftijd.

De doelgroep van de individuele inkomenstoeslag bestaat in onze gemeente uit personen tussen 21 jaar en de pensioengerechtigde leeftijd die 3 jaar of langer een inkomen van 100% van de toepasselijke bijstandsnorm hebben gehad, geen in aanmerking te nemen vermogen en geen uitzicht op inkomensverbetering hebben. Alleenstaande ouders ontvangen een hogere toeslag dan alleenstaanden zonder kinderen.

Hiermee hanteren we een andere werkwijze dan een aantal omliggende gemeenten. Maar we weten ons er zodoende van verzekerd dat huishoudens met kinderen een hogere toeslag ontvangen dan huishoudens zonder kinderen. Daarmee sluiten we aan bij de wens van een aantal gemeenteraadspartijen¹³.

Langdurigheidstoeslag	2014	Vanaf 2015
-----------------------	------	------------

¹² *Armoedebelief Rekenkamer Leeuwarden* mei 2012, te vinden op http://www.leeuwarden.nl/sites/leeuwarden.nl/files/images/eindrapportage_armoedebelief__verbeterde_versie.pdf

¹³ In mei 2012 hebben CDA, VVD en PAL GroenLinks een initiatiefvoorstel ingediend met daarin een aantal voorstellen voor nieuw armoedebelief

<i>Regeling wordt vervangen door een individuele inkomenstoeslag</i>	<i>Duur: verstrekking na 5 jaar Inkomen: 100% bijstandsnorm Normbedragen: 40% van de voor het huishouden geldende norm.</i>	<i>Wordt vervangen door individuele inkomenstoeslag. Duur: verstrekking na 3 jaar Inkomen: 100% bijstandsnorm Normbedragen: 40% van de voor het huishouden geldende norm. Voor alleenstaande ouders 50% van de geldende norm.</i>
--	---	---

Kwijtschelding gemeentelijke heffingen

Gemeentelijke heffingen bestaan onder andere uit afvalstoffenheffing, rioolheffing en onroerend zaak belasting (OZB). Met deze regeling kunnen mensen die op het moment van aanvragen een inkomen tot 100% van de bijstandsnorm en weinig vermogen hebben in aanmerking komen voor (gedeeltelijke) kwijtschelding van deze gemeentelijke heffingen. Ook kleine zelfstandigen komen in aanmerking voor deze regeling. Het betreft hierbij een landelijke regeling waarbij voor gemeenten beperkte beleidsvrijheid is in de uitvoering.

Indien mogelijk wordt kwijtschelding automatisch verleend. Inwoners die over het voorgaande jaar kwijtschelding hebben ontvangen komen in aanmerking voor toetsing vooraf door de gemeente. Deze groep wordt jaarlijks getoetst op inkomen en vermogen door het Inlichtingenbureau van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Inwoners die recht hebben op kwijtschelding ontvangen dat automatisch. De praktijk wijst uit dat ongeveer 50% van het aangeboden bestand jaarlijks recht heeft op automatische kwijtschelding. De overige rechthebbenden moeten handmatig een aanvraag doen.

Kwijtschelding gem. heffingen	2014	Vanaf 2015
<i>Blijft bestaan in huidige vorm</i>	<i>Waar mogelijk wordt automatisch verstrekt</i>	<i>Idem</i>

Regeling ouderen, chronisch zieken en gehandicapten

De regeling voor ouderen, chronisch zieken en gehandicapten bestaat uit een eenmalige vergoeding ter hoogte van € 87 per jaar. Met de invoering van de *Wet maatregelen WWB* per 1 januari 2015 is het niet meer toegestaan om categoriale bijzondere bijstand te verstrekken. Daarmee zijn we genoodzaakt deze regeling in te trekken.

Het beschikbare budget voor deze regeling blijft binnen het armoedebelief beschikbaar voor de doelgroep.

Regeling ouderen, chronisch zieken en gehandicapten	2014	Vanaf 2015
<i>Komt te vervallen</i>	<i>Laatste jaar in huidige vorm.</i>	<i>Vervalt.</i>

Participatieregeling

De huidige participatieregeling geeft huishoudens met een laag inkomen de mogelijkheid om per gezinslid een vergoeding voor participatiekosten ter hoogte van € 63 per jaar aan te vragen. Omdat we niet in beeld hebben of dit bedrag daadwerkelijk wordt gebruikt voor sociale, culturele en maatschappelijke activiteiten kiezen we er voor om de participatieregeling in te trekken per 1

januari 2015. Hiermee sluiten we aan bij wat we eerder hebben gezegd in het *Ontwikkelprogramma armoede 2013-2014*.

Participatieregeling	2014	Vanaf 2015
<i>Komt te vervallen</i>	<i>Laatste jaar in huidige vorm.</i>	<i>Vervalt.</i>

Vergoeding identiteitsbewijs

De vergoeding voor de aanschaf van een identiteitsbewijs is enige jaren geleden opgezet omdat er een identificatieplicht ging gelden. Met deze regeling hebben we mensen met een laag inkomen eenmalig ondersteund in het aanschaffen van een identiteitsbewijs. Iedereen heeft de afgelopen jaren de mogelijkheid gehad om gebruik te maken van de regeling. Daarom stellen we voor om de regeling af te schaffen. Er blijft vergoeding mogelijk voor de aanschaf van een identiteitsbewijs voor kinderen van 14 tot en met 18 jaar in gevallen dat het ontbreken van een identiteitsbewijs kinderen belemmert in het meedoen aan school, sport en cultuur. Dit regelen we vanaf 2015 in het kindpakket.

Vergoeding identiteitsbewijs	2014	Vanaf 2015
<i>Komt te vervallen</i>	<i>Laatste jaar in huidige vorm.</i>	<i>Vervalt.</i>

Zwemregeling

De zwemregeling biedt kinderen in groep 5, 6, 7 en 8 van het basisonderwijs de mogelijkheid om zwemdiploma A te halen. Deze regeling voldoet niet aan de vraag want kinderen hebben veelal al in groep 3 of 4 zwemles. De afgelopen jaren is door gemiddeld ongeveer 50 leerlingen per jaar gebruik gemaakt van deze regeling. Om de juiste doelgroep te bereiken zouden we de regeling moeten aanpassen zodat ook kinderen beneden groep 5 gebruik kunnen maken van de zwemregeling.

We kiezen er echter voor om zwemles onderdeel te laten zijn van het kindpakket. Meer informatie hierover is verderop te vinden. Ondersteuning voor kinderen die willen zwemmen vindt dan plaats via Stichting Leergeld. We stellen voor om de zwemregeling vanaf 2015 aan te passen en het budget toe te voegen aan het kindpakket.

Zwemregeling	2014	Vanaf 2015
<i>Gaat over in kindpakket</i>	<i>Laatste jaar in huidige vorm.</i>	<i>Vervalt. Vergoeding voor zwemles wordt aangeboden via Stichting Leergeld. Voorgesteld wordt om het budget voor uitvoering daarvan toe te voegen aan het budget voor het kindpakket.</i>

AV-Frieso

De AV-Frieso is gericht op twee doelgroepen. Mensen met zowel een laag inkomen (tot 110% van de bijstandsnorm) en mensen met hoge zorgkosten (door chronische ziekte of handicap). Beide groepen bieden we de mogelijkheid om deel te nemen aan een collectieve basis en aanvullende zorgverzekering van De Friesland Zorgverzekeraar. De deelnemer betaalt in 2014 € 92,07 voor een basisverzekering en € 121,97 voor een basis- plus aanvullende verzekering. Omdat de gemeente per verzekering € 11,50 van de kosten voor haar rekening neemt kent de aanvullende verzekering een uitgebreider pakket dan vergelijkbare verzekeringen.

De huidige invulling van de regeling biedt ruimte voor verbetering. Ten eerste in de basisverzekering. Er is een groeiend aanbod van goedkope basisverzekeringen via internet. Dit zorgt er mogelijk voor dat mensen met een laag inkomen niet de keuze maken voor de AV-Frieso. We gaan in overleg met De Friesland over het aanbieden van een goedkopere basisverzekering, wellicht ook passend voor verschillende groepen als bijvoorbeeld jongeren. Hiermee denken we het bereik van de AV-Frieso te vergroten.

Ten tweede biedt de aanvullende verzekering ruimte voor verbetering. Met de huidige invulling weten we al een groot gedeelte van de mensen met hoge zorgkosten te bereiken. We zetten in op een verhoogde deelname van de doelgroep. Het is belangrijk dat zo veel mogelijk mensen met hoge zorgkosten deelnemen aan de AV-Frieso. Via deze weg kunnen we bijvoorbeeld compensatie bieden voor gebruik van het eigen risico.

Uitgangspunt is dat we een aantrekkelijk pakket bieden aan beide doelgroepen. Voor de lage inkomens richten we ons op een betaalbaar basispakket en voor de groep chronisch zieken en gehandicapten op een ruime dekking van de aanvullende verzekering.

AV-Frieso	2014/2015	Vanaf 2016
Regeling wordt aangepast voor vergroten bereik	De komende periode gebruiken we om in overleg met De Friesland een aanpassing van de AV-Frieso te realiseren. Daarnaast is overleg over compensatie voor het wegvallen van Wtcg en CER.	Inzet op goedkoper basispakket en groter bereik. Ondersteuning van chronisch zieken en gehandicapten met een laag inkomen vindt zoveel als mogelijk plaats via AV-Frieso.

Kindpakket

Kindpakket

Kinderen en jongeren moeten zich optimaal kunnen ontwikkelen. Daarom stellen we een Kindpakket samen voor kinderen in gezinnen met weinig geld. Zo zorgen we ervoor dat ieder kind in onze gemeente toegang heeft tot de noodzakelijke voorzieningen om mee te kunnen doen. We verminderen het aantal regelingen voor individuele inkomensondersteuning. Zo komt er meer budget voor deze en andere collectieve activiteiten op het gebied van armoedebestrijding.

Bron: Collegeprogramma Iedereen is Leeuwarden

Met het kindpakket creëren we een eenvoudige en eenduidige toegang tot regelingen die gericht zijn op ondersteuning van kinderen die opgroeien in armoede. We werken in de uitvoering samen met Stichting Leergeld, Jeugdsportfonds, Jeugdcultuurfonds en de sociale wijkteams. Naast een eenduidige toegang aan de voorkant zetten we ook in op een zoveel mogelijk eenvoudige uitvoering aan de achterkant. We willen dat zo veel mogelijk van het beschikbare geld rechtstreeks bij de kinderen terecht komt.

In Leeuwarden bevat het kindpakket de volgende onderdelen:

Thuis Basisbenodigdheden: - Kleding/schoeisel - Fiets Uitvoering via sociale wijkteams	School Basisbenodigdheden als: - Tas/agenda/computer - Zwemles - Schoolreis Uitvoering via Stichting Leergeld
---	---

Cultuur - Meedoen aan kunstbeoefening Uitvoering via Jeugdcultuurfonds - Toegang tot bibliotheek	Sport - Meedoen aan sport Uitvoering via Jeugdsportfonds
---	---

We sluiten voor wat betreft de doelgroep aan bij de groepen die de uitvoerende organisaties hanteren. De fondsen en sociale zaken kunnen goed bepalen welke ondersteuning in de gegeven situatie nodig is. We vertrouwen op het deskundige oordeel van de professional.

De beschikbare financiële middelen zijn volledig beschikbaar voor de vier uitvoerende organisaties. Gezamenlijk maken zij afspraken over besteding van dit budget. Dat betekent dat tekorten bij één organisatie worden opgelost door een overschot bij een andere organisatie. We maken afspraken met de fondsen dat het beschikbare bedrag volledig ten goede komt aan de kinderen. Voor de uitvoeringskosten maken de fondsen gebruik van andere middelen. Daarnaast is een belangrijke reden voor ons om met fondsen samen te werken dat zij landelijke (en particuliere) middelen weten aan te boren. Dit willen we ook terug zien in de uitvoering van ons kindpakket.

Met de omvorming van Parnas hebben we er voor gekozen om structureel financiële middelen toe te kennen aan het Jeugdcultuurfonds. Omdat we zien dat er onderbesteding is op deze subsidie stellen we voor om het overschot op een andere wijze aan te wenden voor ondersteuning van kinderen in armoede. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het wegwerken van de achterstanden door vroeg- en voorschoolse educatie.

Met de wijkteams maken we aparte afspraken in het kader van hun rol in wijkondernemerschap. Onder andere stimuleren zij initiatieven in het 'in natura' delen van producten van bewoners onderling zoals fietsen, kleding en schoeisel.

Kindpakket	2014	2015 en verder
Nieuw	Start	Incl. tussentijdse evaluatie

Prestatie-indicatoren	
Individuele inkomensvoorziening	In 2015 maakt 55% van de doelgroep gebruik van de individuele inkomensvoorziening.
Kwijtschelding	In 2015 maakt 65% van de doelgroep gebruik van kwijtschelding.
AV-Frieso	In 2015 maakt 35% van de doelgroep gebruik van de AV-Frieso.
Kindpakket	In 2015 bereiken we met het kindpakket 1.750 kinderen.

Maatwerk inkomensvoorziening

In 2014 en 2015 worden door het Rijk de *Compensatie Eigen Risico* (CER) en de *Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten* (Wtcg) afgeschaft. Dit heeft tot gevolg dat mensen met hoge zorgkosten hiervoor vanuit het Rijk geen compensatie meer ontvangen. Als gemeente ontvangen we budget om deze mensen te compenseren. Dit wordt in 2014 toegevoegd aan de bijzondere bijstand. We richten ons bij compensatie op mensen met zowel hoge zorgkosten en weinig draagkracht.

In 2014 ontvangen we van het CAK de gegevens van mensen die voorheen gebruik hebben gemaakt van de CER. Deze groep krijgt in 2014 via de bijzondere bijstand compensatie voor het gebruik van het eigen risico. Omdat we daarbij gebruik maken van een draagkrachtberekening weten we zeker dat de mensen die het betreft compensatie krijgen. Dit in tegenstelling tot hoe de regeling voorheen door het CAK werd uitgevoerd.

Vanaf 2015 vindt een verdere uitbreiding van de maatwerk inkomensvoorziening plaats.

We informeren de raad eind 2014 over de wijze waarop we invulling geven aan de maatwerk inkomensvoorziening.

Maatwerk inkomensvoorziening	2014	2015 en verder
<i>Nieuw</i>	<i>Compensatie van wegvallen CER via bijzondere bijstand</i>	<i>Verdere uitbreiding van compensatiemogelijkheden wegvallen CER en Wtcg via bijzondere bijstand en WMO en toevoeging huishoudelijke hulp</i>

Overzicht regelingen vanaf 2015

We bieden vanaf 2015 een evenwichtig vangnet voor inwoners die ondanks diverse inspanningen of ondanks ziekte of handicap niet in staat zijn gebleken om zelfstandig een inkomen te verdienen. Vanaf 2015 mogen deze mensen eerder dan voorheen rekenen op financiële ondersteuning door middel van de individuele inkomenstoelage. Daarnaast vindt compensatie van hoge zorgkosten plaats via de AV-Frieso en de maatwerk inkomensvoorziening.

Voor mensen die ondanks (tijdelijk) werk maandelijks onvoldoende verdienen zetten we in op een flexibelere werkwijze in de Participatiewet en verruiming van de mogelijkheden voor tijdelijke inkomensondersteuning. De bijzondere bijstand biedt hiervoor al veel mogelijkheden maar daar wordt soms nog onvoldoende gebruik van gemaakt.

In de onderstaande tabel staat een overzicht van de wijzigingen die voorstellen. Dit betekent dat van de 'oude' miniregelingen alleen de kwijschelding en de AV-Frieso blijven bestaan in hun huidige vorm. Daarbij wordt het aanbod aangevuld met de individuele inkomenstoelage, het kindpakket en de maatwerk inkomensvoorziening.

Regelingen 2015	Doelgroep	Status
Kwijschelding gemeentelijke heffingen	100%, jaarlijks	Blijft
AV-Frieso	110%, jaarlijks	Blijft
Individuele inkomenstoelage	100%, na 3 jaar	Nieuw
Kindpakket		Nieuw
Maatwerk inkomensvoorziening	Draagkracht	Nieuw
Zwemregeling	110%, eenmalig	Gaat over in kindpakket

4.2 Bijzondere bijstand

Door bijzondere omstandigheden kan iemand in een situatie terechtkomen waarin het inkomen onvoldoende is om bepaalde noodzakelijke kosten te kunnen dragen. Als daarnaast geen beroep kan worden gedaan op voorliggende voorzieningen of eigen middelen kan bijzondere bijstand worden verstrekt.

Hieronder vallen onder andere kosten voor bewindvoering, juridische kosten, woonkosten en re-integratiekosten. Per 1 januari 2013 verstrekken we geen bijzondere bijstand meer voor medische kosten in verband met het afschaffen van buitenwettelijk beleid.

De bijzondere bijstand zoals we die momenteel kennen kan effectiever, efficiënter en meer activerend ingericht worden. Dit is ook het advies van onze Rekenkamer. De kosten voor bijzondere bijstand lopen op, van € 1,9 miljoen in 2008 tot € 2,5 miljoen in 2013. Voor 2014 zien we een verdere stijging. Dit dwingt ons om duidelijke keuzes te maken over welke kosten wij vergoeden en wie daarvoor in aanmerking komen. We gaan uit van de eigen kracht van mensen en hun netwerk. Pas wanneer mensen onvoldoende zelf- of samenredzaam zijn biedt bijzondere bijstand een oplossing.

Wat verandert er vanaf 2015?

De **categoriale bijzondere bijstand** wordt sterk beperkt. Het kabinet beschouwt deze vorm van bijzondere bijstand als ongerichte inkomenssuppletie. Ofwel, er worden kosten vergoed die aannemelijk zijn, maar die misschien helemaal niet gemaakt zijn. Maatwerk is daarmee niet mogelijk. Dit kan de armoedeval vergroten, doordat mensen deze voorzieningen kwijtraken als ze gaan werken en daardoor een inkomen hebben boven de inkomensgrens.

Categoriale bijzondere bijstand was altijd slechts in vier gevallen mogelijk:

- Voor mensen die de AOW-leeftijd hebben bereikt;
- Voor chronisch zieken en gehandicapten;
- Voor maatschappelijke participatie van schoolgaande kinderen;
- Voor een collectieve aanvullende zorgverzekering.

Van deze varianten blijft alleen de categoriale bijzondere bijstand in de vorm van een collectieve aanvullende zorgverzekering of in de vorm van een tegemoetkoming in de kosten van de premie van een dergelijke verzekering over.

De **individuele bijzondere bijstand** krijgt een belangrijkere rol als vangnet binnen de sociale zekerheid. Alleen bij deze vorm van bijzondere bijstand is namelijk maatwerk mogelijk. Bij het beoordelen van een aanvraag om individuele bijzondere bijstand wordt de individuele problematiek van de aanvrager in kaart gebracht. Mensen die eerst op grond van de categoriale regelingen bijzondere bijstand ontvingen, zullen nu een aanvraag indienen voor individuele bijzondere bijstand. Zij zullen dan wel moeten aantonen dat ze kosten gemaakt hebben.

Om in aanmerking te komen voor bijzondere bijstand werken we niet met inkomensgrenzen maar wordt gekeken naar draagkracht. Dit biedt ons ruimte om maatwerk te bieden waar dat nodig is. En we weten hierdoor de 'nieuwe armen' te ondersteunen, mensen die tijdelijk een laag inkomen hebben of nog vastzitten aan te hoge lasten. Belangrijk is vooral om door middel van goede communicatie en eenvoudige toegang het bereik van de bijzondere bijstand te vergroten.

Bijzondere bijstand maakt onderdeel uit van het vangnet zoals geformuleerd in het *Koersdocument Hervorming Sociaal Domein*. Daarom lijkt het logisch om het mandaat voor verstrekking van bijzondere bijstand in de toekomst bij de sociale wijkteams te leggen. De sociaal werkers zitten immers het dichtst op de hulpvraag en weten wat écht nodig is. In die situatie vormt het KCC dan de *backoffice* voor de sociale wijkteams.

Witgoedregeling

Momenteel werken we met een witgoedregeling die voorziet in een standaard vergoeding voor de aanschaf van koelkast, wasmachine of gasfornuis. De hoogte van de vergoeding is gebaseerd op de nieuwwaarde uit de prijzengids van het Nibud.

Door een verruiming van de individuele inkomenstoelag hebben mensen met een laag inkomen al in een eerder stadium de mogelijkheid om te reserveren voor onvoorziene uitgaven. Daaronder kunnen ook duurzame gebruiksgoederen vallen.

We stellen voor om de witgoedregeling in te trekken. Dit biedt ons de mogelijkheid om weer in het individuele geval te beoordelen of er recht is op bijzondere bijstand voor aanschaf van duurzame gebruiksgoederen. De sociale wijkteams en het KCC trekken hierin samen op. Voor de vergoeding gaan we uit van het goedkoopste alternatief. De voorkeur gaat daarbij uit naar een tweedehands apparaat. We houden daarbij rekening met het energielabel van het apparaat zodat mensen niet met onnodig hoge energielasten en het milieu niet met onnodige belasting worden opgezaald.

Witgoedregeling	2014	Vanaf 2015
<i>Komt te vervallen</i>	<i>Laatste jaar in huidige vorm.</i>	<i>Vervalt.</i>

Naast een aanpassing van de witgoedregeling stellen we een aanpassing van de vergoeding voor wooninrichting voor. In de huidige regeling is de Nibud prijzengids de norm op basis waarvan vergoeding plaats vindt. Nibud gaat daarbij uit van de aanschaf van een nieuw meubelstuk. In de praktijk kiezen we er vaak al voor om wooninrichting slechts te vergoeden tot de prijs van een tweedehands meubelstuk. Daarnaast wordt het in de toekomst praktisch om aan de klant te vragen wat hij nodig heeft in plaats van standaard uit te gaan van het Nibud pakket. Op dit moment werken we vaak al zo maar is dit nog niet vastgelegd in onze regeling. We stellen voor om de regeling op beide genoemde punten aan te passen.

Wooninrichting	2014	Vanaf 2015
<i>Wordt aangepast</i>	<i>Laatste jaar in huidige vorm.</i>	<i>Vergoeding tot hoogte van tweedehands meubelstuk. Meer gebruik maken van kringloop.</i>

Voor aanvragen die betrekking hebben op duurzame gebruiksgoederen of wooninrichting bieden we de mogelijkheid om de aanvraag met spoed te behandelen. Dan wordt de aanvraag binnen 24 uur afgehandeld.

Bewindvoering

Per 1 januari 2014 is de *Wet wijziging curatele, beschermingsbewind en mentorschap* gewijzigd. Naast het feit dat iemand door zijn lichamelijke of geestelijke toestand niet meer in staat is om zelf zijn financiële zaken te regelen vormt (dreigende) verkwisting of het hebben van problematische schulden hiermee ook een grondslag voor beschermingsbewind. In de praktijk werd al op deze wet geanticipeerd en werd deze werkwijze al toegepast.

De kosten voor bewindvoering zijn hierdoor toegenomen. In 2013 is in totaal ongeveer € 823.000 vanuit de bijzondere bijstand vergoed aan bewindvoerders.

Dit gebeurt pas wanneer de betrokkene zelf over onvoldoende draagkracht beschikt om de kosten te kunnen voldoen. De stijging past in een landelijke trend van toenemende kosten voor bewindvoering.

We vinden het belangrijk dat de situatie van burgers met financiële problemen wordt gestabiliseerd en dat daar waar mogelijk regelingen voor schulden worden getroffen of hanteerbare schulden worden gecreëerd.

Beschermingsbewind moet alleen worden ingezet als dit noodzakelijk is en er geen passende voorliggende voorziening voor de burger is. Het sociale wijkteam is voor ons de eerste plek om hulp en ondersteuning te bieden. Pas wanneer blijkt dat een burger niet in staat is om voldoende financieel zelfredzaam te worden, is beschermingsbewind de aangewezen oplossing.

Wij maken afspraken met de rechtbank Noord-Nederland over het actiever informeren van burgers over de gemeentelijke schuldhulpverlening. Daarnaast informeren we ketenpartners over wanneer burgers naar de sociale wijkteams kunnen worden doorverwezen. Tot slot maken we afspraken met de beschermingsbewindvoerders over het bevorderen van de financiële zelfredzaamheid van burgers, zodat beschermingsbewind niet vaker en langer dan noodzakelijk wordt ingezet. Hierbij is een goede samenwerking met de sociaal werkers cruciaal.

Overige kosten

De bijzondere bijstand is het sluitstuk van ons gemeentelijke vangnet. Maar de bijzondere bijstand is ook het sluitstuk op regelgeving van het Rijk. De komende jaren zullen extreme gevallen die als gevolg van nieuwe wetgeving buiten de boot vallen ondersteund worden vanuit de bijzondere bijstand. Wij ontvangen hiervoor veelal (zij het beperkte) middelen om te compenseren. In 2015 gaat dit op voor het wegvallen van de CER en Wtcg.

In onze aanpak jeugdwerkloosheid is het uitgangspunt dat jongeren ofwel aan het werk zijn ofwel naar school gaan. Toch blijkt dit voor een categorie jongeren niet haalbaar te zijn omdat er te veel belemmeringen (psychische problemen, schulden, etc.) zijn. Als het om uitwonende jongeren tot 21 jaar gaat verstrekken we vanuit de bijzondere bijstand een aanvullende uitkering op de bijstandsnorm. De kosten hiervoor zijn in 2013 afgenomen ten opzichte van 2012. In 2013 ging het in totaal om een bedrag van ongeveer € 430.000.

Wanneer het niet binnen de mogelijkheden van de gemeente ligt om inwoners te ondersteunen met bijzondere bijstand kan door inwoners of hulpverleners een beroep worden gedaan op noodhulpbureau SUN. Door regelmatig overleg brengen we samen in beeld waar mogelijk aanpassingen in de bijzondere bijstand nodig zijn.

4.3 Schuldhulpverlening

Het voorkómen van schulden

Steeds meer mensen doen een beroep op schuldhulpverlening. Wij willen het tij keren. Hoe? Door schuldenproblematiek eerder te signaleren en in te zetten op preventie. Sociale wijkteams spelen hierbij een belangrijke rol. De omslag van 'schulden saneren' naar 'schulden voorkómen' maken we samen met partijen als werkgevers, woningcorporaties, nutsbedrijven, zorgverzekeraars, het maatschappelijk netwerk en vrijwilligersorganisaties. Ook bevorderen we de financiële vaardigheden van jongeren.

Bron: Collegeprogramma *Iedereen is Leeuwarden*

We bieden in deze paragraaf een evaluatie van onze schuldhulpverlening. Hiermee voldoen we aan de eisen van de *Wet gemeentelijke schuldhulpverlening*. Vervolgens gaan we in op onze speerpunten voor de komende jaren.

Beleid tot en met 2014

Vooruitlopend op de *Wet gemeentelijke schuldhulpverlening* hebben we eind 2011 in de beleidsnota *In eigen hand: Schuldhulpverlening nieuwe stijl*¹⁴ een nieuwe visie op de schuldhulpverlening vastgesteld. Sinds 2012 is gewerkt aan het uitvoeren van deze nieuwe visie met als doel om de schuldhulpverlening effectiever en efficiënter te organiseren.

Belangrijke pijlers van onze aanpak zijn:

- Preventie en vroegsignalering;
- Herinrichting van de curatieve schuldhulpverlening (minnelijke schuldregelingstrajecten) en de nazorg;
- Samenwerking met vrijwilligers;
- Verlagen van de kosten van curatieve schuldhulpverlening.

Preventie en vroegsignalering

Voorkomen is beter dan genezen. Daarom zetten we in op preventie en vroegsignalering. De sociale wijkteams en het adviesloket Ping bieden laagdrempelig financieel advies aan onze inwoners. We informeren burgers via de *Huis-aan-huis*, de wijkmagazines en onze website over waar ze voor financieel advies terecht kunnen. Speciale aandacht is er voor jongeren en ouders. Deelnemers aan het programma van het TCF krijgen voorlichting over de miniregelingen en financieel bewustzijn. Tot slot zijn we samen met Vitens, de woningcorporaties, De Friesland Zorgverzekeraar en de energieleveranciers gestart met de vroegsignaleringaanpak. Daarbij worden betalingsachterstanden vroegtijdig doorgegeven. Het sociaal wijkteam legt vervolgens gericht contact en biedt zo nodig advies en hulp.

Herinrichting curatieve schuldhulpverlening

Een ander belangrijk onderdeel van onze aanpak is de herinrichting van de curatieve schuldhulpverlening. Onderdelen van deze herinrichting zijn:

- Integrale schuldhulpverlening;
- Wachtijd;
- Toepassing klantprofielen;
- Afbouw budgetbeheer.

Schuldhulpverlening wordt **integraal** via de sociale wijkteams aangeboden. Medewerkers van KBNL werken samen met de sociaal werkers in de wijk. Ook is er samenwerking met vrijwilligers. Er wordt vooral gekeken om de eigen verantwoordelijkheid en kracht van de klant in te zetten. Door de toegang tot curatieve schuldhulpverlening bij de sociaal werkers te beleggen, hebben klanten niet met twee 'loketten' te maken. Dit past binnen het Leeuwarder model van het sociale domein.

De **wachtijd** voor een hulpverleningsgesprek bedraagt maximaal vier weken en maximaal drie werkdagen bij een dreigende situatie als huisuitzetting. In het plan van aanpak en/of tijdens het intakegesprek worden afspraken gemaakt over het aantal weken tussen het eerste gesprek waarin de hulpvraag wordt vastgesteld, wat er geregeld moet worden en het bereiken van het resultaat.

¹⁴ *In eigen hand: Schuldhulpverlening nieuwe stijl* is door de raad vastgesteld op 19 december 2011

Het werken met **klantprofielen** zorgt er voor dat de wijkteams en KBNL bewuster keuzes maken over wie wanneer wel/niet wordt geholpen. Klanten worden beoordeeld op motivatie, financiële vaardigheden en de mate waarin schulden saneerbaar zijn. Klanten die niet voor een schuldregelingstraject in aanmerking komen, krijgen via de integrale aanpak vanuit de sociale wijkteams begeleiding op het stabiliseren van de financiële situatie en het psychosociale vlak aangeboden. Onder het hebben van schulden zitten vaak andere blokkades waardoor er hulp nodig is.

Voorheen konden klanten na afronding van een schuldregelingstraject voor langere tijd **budgetbeheer** ontvangen. In 2012 is het budgetbeheer voor deze doelgroep vanwege de visie op eigen verantwoordelijkheid en beperkte beschikbare middelen afgebouwd. Van de klanten voor wie het budgetbeheer beëindigd is, is 56% (507 van de 900 personen) zelfbetaler geworden. Voor klanten die echt niet hun eigen inkomen kunnen beheren en de kosten voor budgetbeheer niet kunnen dragen, is bijzondere bijstand mogelijk. Doordat klanten nu vanaf de start van hun traject worden gecoacht om tijdens het schuldregelingstraject zo snel mogelijk weer financieel zelfredzaam te worden en door de inzet van vrijwilligers, is de inzet van budgetbeheer na het doorlopen van een schuldregelingstraject niet meer nodig.

Dure vormen van budgetbeheer gecombineerd met begeleiding van KBNL zijn begin 2012 afgeschaft. De inzet van de goedkopere variant van budgetbeheer (de doorbetaling van de vaste lasten zonder begeleiding) wordt alleen nog gesubsidieerd voor klanten die budgetbeheer nodig hebben in aanloop naar en tijdens een schuldregeling en niet meer na afloop van de schuldregeling. Tijdens een schuldregelingstraject coacht de sociaal werker de klant in financiële zelfredzaamheid.

Samenwerking vrijwilligers

In de gemeente Leeuwarden zijn op het terrein van schuldhulpverlening onder andere buurtservicepunten, het FSU, Stichting Solidair/de kerken en Humanitas actief. Deze vrijwilligersorganisaties spelen een belangrijke rol op het gebied van preventie en thuisadministratie. De samenwerking met vrijwilligersorganisaties is noodzakelijk en waardevol en bevordert de zelfredzaamheid van de klant.

De samenwerking tussen de sociale wijkteams en de vrijwilligersorganisaties verloopt goed. Klanten waarderen de inzet van vrijwilligers en leunen in de praktijk ook minder op vrijwilligers, waardoor ze sneller zelf het heft weer in handen nemen.

Verlaging kosten schuldhulpverlening

Het is gelukt om de kosten van de curatieve schuldhulpverlening voor particulieren te verlagen, van € 1,7 miljoen in 2011, naar € 1,1 miljoen in 2012, tot € 860.000 in 2013. Aangezien de huidige problematische schuldensituaties een paar jaar geleden zijn ontstaan en de crisis voor een toename van financiële problemen heeft gezorgd verwachten we in 2015 en 2016 geen verdere afbouw op de curatieve schuldhulpverlening te realiseren. Vanwege de samenvoeging met de gemeente Boarnsterhim zullen de uitgaven in 2014 iets stijgen.

Conclusie huidig beleid

We hebben gemerkt dat onze inzet op preventie en vroegsignalering waardevol is. Problematische schuldensituaties zijn hierdoor voorkomen.

We weten dat schulden doorgaans gepaard gaan met andere problematiek. Daarom is het belangrijk dat de klant ook met de uitdagingen op andere leefgebieden aan de slag gaat. Nauwe samenwerking tussen de specialist schuldhulpverlening, de sociale wijkteams en de klant is essentieel. Ook de samenwerking met de vrijwilligersorganisaties levert veel op.

De jaarcijfers van Ping laten een daling zien van het aantal doorverwijzingen naar de KBNL. In 2012 werd 11% van de klanten doorverwezen. In 2013 was dit gedaald naar 4%. De aanpak vroegsignalering wordt sinds begin 2014 toegepast en heeft te maken gehad met aanloopproblemen. Duidelijk is echter wel dat met de opgepakte meldingen (66 in de periode juni tot augustus) roeyementen en afsluitingen zijn voorkomen.

Wat zijn de doelen vanaf 2015?

De uitgangspunten van de beleidsnota *In eigen hand. Schuldhulpverlening nieuwe stijl* blijven van kracht. We richten ons de komende jaren op:

- Intensivering preventie en vroegsignalering;
- Verder uitbouwen van de samenwerking met netwerkpartners (waaronder vrijwilligersorganisaties, werkgevers);
- Optimaliseren van de curatieve schulddienstverlening;
- Doorontwikkeling integrale schulddienstverlening (conform het Leeuwarder model).

Preventie en vroegsignalering

We stimuleren gezond financieel gedrag en de eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht van onze inwoners zodat financiële problemen geen belemmering vormen om te participeren. Bij gezond financieel gedrag gaat het om het in balans brengen van inkomsten en uitgaven, het optimaal gebruik maken van voorzieningen en sparen om onvoorziene uitgaven op te kunnen vangen. Hierdoor voorkomen we achterstanden en onnodige maatschappelijke kosten als gevolg van schulden.

De preventie wordt planmatig opgepakt en we stellen daarom een preventieplan op. We richten ons specifiek op groepen die steeds vaker financiële problemen hebben: jongeren, inwoners die met een inkomensterugval te maken hebben, WWB-ers en ondernemers. We sluiten aan bij belangrijke life-events als bijv. baanverlies en echtscheiding door gerichte communicatie en advies. We zetten zoveel mogelijk personen uit dezelfde doelgroep in (denk hierbij bijvoorbeeld aan een project voor en door jongeren). We gaan door met de aanpak vroegsignalering. Ook blijven we met de sociale wijkteams en Ping inzetten op het bieden van laagdrempelig financieel advies en begeleiding. Speciaal voor jongeren wordt er aansluiting gezocht bij het Stedelijk informatie- en adviespunt voor jongeren, waar we ook financieel advies gaan bieden.

Een belangrijk resultaat van onze inzet op preventie is dat we financiële problemen voorkomen en beperken en de instroom in de curatieve schuldhulpverlening daalt. Mensen wachten een aantal jaren voordat ze hulp voor hun financiële problemen zoeken. Wij willen bereiken dat deze mensen eerder aan de bel trekken en eerder hulp krijgen. In 2017 moeten de preventieacties zich vertalen in een daling in de instroom in de curatieve schuldhulpverlening met 10%.

Samenwerking netwerkpartners

We werken samen met onder andere inwoners, jongeren, scholen, vrijwilligersorganisaties, werkgevers, financiële instellingen, zorgverzekeraars,

water- en energieleveranciers, de woningcorporaties en de sociale wijkteams aan preventie en vroegsignalering.

Curatieve schuldhulpverlening

De curatieve schuldhulpverlening bestaat uit minnelijke en wettelijke schuldregelingstrajecten. In 2015 voeren KBNL en Zuidweg & Partners net als in de afgelopen jaren de **minnelijke schuldregelingstrajecten** uit. KBNL biedt schuldhulpverlening aan de particuliere klanten en Zuidweg & Partners aan de (ex-)ondernemers. Een minnelijk schuldregelingstraject wordt ingezet als de klant een problematische schuldensituatie heeft. In dat geval kan de klant zijn schulden niet meer zelfstandig oplossen.

In het minnelijke traject wordt een betalingsregeling getroffen met de schuldeisers. Als één of meerdere schuldeisers daar niet mee akkoord gaat, dan kan de klant de rechtbank verzoeken om te worden toegelaten tot de *Wet schuldsanering natuurlijke personen* (Wsnp), het **wettelijk schuldregelings-traject**. De rechter kan schuldeisers verplichten om mee te werken en benoemt een bewindvoerder die de wettelijke regeling uitvoert. Na een periode van drie tot maximaal vijf jaar worden de resterende schulden kwijtgescholden.

Een Wsnp-traject is voor de klant het laatste redmiddel om een schone lei te krijgen. Belangrijk is dat vooraf zorgvuldig wordt ingeschat of de klant het doorlopen van het Wsnp-traject kan volhouden. Als er namelijk sprake is van tussentijdse uitval, dan komt de klant gedurende 10 jaar niet meer voor een Wsnp-traject in aanmerking.

De instroom in de Wsnp neemt in Friesland toe, terwijl de landelijke tendens is dat deze instroom afneemt. Mogelijke verklaringen zijn de coulantere houding van de rechtbank Noord-Nederland ten aanzien van het honoreren van een verzoek voor toelating tot een Wsnp-traject en dat in Friesland meer mensen voldoen aan de eisen die worden gesteld voor toelating tot de Wsnp.

In een minnelijk traject wordt de klant begeleid en ondersteund door de sociaal werker. In het wettelijk traject is er niet standaard een sociaal werker aan de klant gekoppeld, omdat de klant niet altijd bij het sociaal wijkteam in beeld is. We vinden het van belang dat ook in een Wsnp-traject de sociaal werker de benodigde begeleiding biedt. De Wsnp bewindvoerder houdt zich alleen bezig met de financieel-technische aspecten van het traject. We maken daarom samenwerkingsafspraken met de Wsnp-bewindvoerders.

De curatieve schuldhulpverlening is een sluitstuk van de hulpverlening maar is niet voor iedere burger in elke situatie toegankelijk. We zetten het werken met **klantprofielen** voort. Daar waar de instroom in de curatieve schuldhulpverlening noodzakelijk is, gaan we de kosten beperken door cofinanciering met werkgevers te realiseren.

Klanten met financiële problemen hebben soms tijdelijk **budgetbeheer** nodig om hun situatie weer te stabiliseren. Voor deze doelgroep willen we aanvullend budgetbeheer inkopen. Dit budgetbeheer vormt een tijdelijke oplossing. De sociaal werkers coachen de klanten gedurende het budgetbeheer in financiële zelfredzaamheid. Degenen die structurele hulp nodig hebben worden naar beschermingsbewind toegeleid.

Doorontwikkeling integrale schuldhulpverlening

De sociale wijkteams spelen een belangrijke rol in de curatieve schuldhulpverlening. Zij vormen de toegang tot de schuldhulpverlening, bieden

eerstelijns hulp op alle leefgebieden en coachen mensen in motivatie, vaardigheden en gedrag. In de loop van 2015 worden de eerstelijnstaken binnen de curatieve schuldhulpverlening bij de wijkteams belegd. Het gaat hierbij om een deel van of de volledige intake schuldregeling. Momenteel verkennen we samen met KBNL en de wijkteams wat de meest efficiënte en effectieve taakverdeling tussen de eerste en de tweede lijn is.

Aanbesteding

De gemeente heeft met de inwerkingtreding van de *Wet gemeentelijke schuldhulpverlening* een wettelijke opdracht om schuldhulpverlening aan haar inwoners te bieden. De hoogte van het bedrag dat met de inkoop (of subsidiëring) van deze dienstverlening gemoeid is maakt dat een aanbesteding vereist is. Met de aanbesteding willen we een goede prijskwaliteitsverhouding realiseren. De uitvoering van de tweedelijnstaken binnen de schuldhulpverlening, waaronder het opstarten en monitoren van schuldregelingen en budgetbeheer, worden per 2016 aanbesteed.

Prestatie-indicatoren	
Schuldenproblematiek	De instroom in de curatieve schuldhulpverlening daalt vanaf 2017 met 10%.
Schuldenproblematiek	In 2015 daalt het aantal huisuitzettingen, afsluitingen, royementen en bronheffingen met 10%.

4.4 Sociale wijkteams

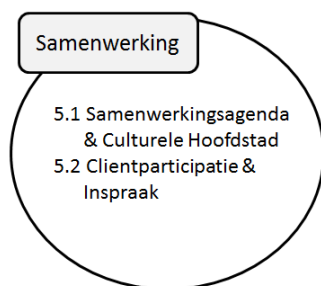
Inwoners kunnen op verschillende plekken in de gemeente terecht voor ondersteuning of advies. Het sociale wijkteam is er voor de groep inwoners met meervoudige problematiek. Veel van de vragen waarmee inwoners zich tot de sociale wijkteams richten gaan over werk en inkomen. De sociale wijkteams vormen daarmee een belangrijke schakel in ons armoedebeleid. Zij hebben de problematiek van onze inwoners goed in beeld en weten waar ondersteuning nodig is. Onze regelingen zijn er op gericht dat de sociaal werkers gericht maatwerk kunnen leveren.

Het proces van ombuigen van de verzorgingsstaat loopt volop. We gaan naar meer eigen verantwoordelijkheid en minder gebruik en afhankelijkheid van dure maatschappelijke en professionele voorzieningen. We willen professionals dichtbij de burgers. Zij dagen mensen uit zelf of in hun (nieuwe) netwerk, oplossingen voor lastige situaties te vinden. Voor burgers die dit echt nodig hebben, is er een eenduidige en effectieve toegang tot voorzieningen. We maken heldere afspraken met mensen die gebruik maken van de voorzieningen. Dit betekent dat recht- en doelmatigheid hand in hand gaan.

Hoe meer taken het sociale wijkteam uitvoert, des te meer samenhang er is met de overige decentralisaties. Het wijkteam leent zich met name voor de meer mens- en maatwerkgerichte processen. Voor de inkomenstaken moet de toegang zo eenduidig mogelijk worden georganiseerd. Een onstabiele inkomenssituatie zorgt ervoor dat mensen geen rust krijgen om daadwerkelijk zelfsturend te zijn.

In 2014 en 2015 wordt de overdracht van taken van Sociale zaken naar de sociale wijkteams verder vormgegeven. Het gaat daarbij onder andere om participatie, maatschappelijk nuttig werk, tegenprestatie, bijzondere bijstand, focus op (flexibel) regulier werk, (preventieve) schuldhulpverlening, armoedebestrijding en preventieve handhaving/signalering voor wat betreft fraudevermoedens.

5. Samenwerking

In onze armoedeaanpak werken we samen met diverse partners in het maatschappelijk veld. In paragraaf 4.5 hebben we het netwerk en de fondsen al genoemd als samenwerkingspartners. Daarnaast werken we samen met onze inwoners, de sociale wijkteams en andere overheidsorganisaties aan onze armoedeaanpak.

5.1 Samenwerkingsagenda & Culturele Hoofdstad 2018

In de *Samenwerkingsagenda 2013-2025 Leeuwarden/Ljouwert fan Fryslân*¹⁵ spreken de provincie en de gemeente Leeuwarden uit om vanuit een gemeenschappelijke agenda samen te werken aan de ontwikkeling van Fryslân. De ontwikkelingsopgaven gaan over het bevorderen van participatie, verbeteren van onderwijs en het vergroten van werkgelegenheid. Hierbij gaat het niet alleen over het verbeteren van inkomenskansen voor het letterlijk financieel rijker worden van Friezen. Het gaat om meedoen, een plek in de gemeenschap, jezelf en je talenten ontwikkelen door onderwijs en werk én het Friese zelfbeeld versterken.

De samenwerkingsagenda is de onderlegger voor de activiteiten en *mienskipszin* die rondom Culturele Hoofdstad 2018 worden ingezet. Een belangrijk doel is het versterken van groepen in de samenleving waar vaak *over* in plaats van *met* wordt gesproken. Deze groepen willen we uitdagen eigen netwerken te ontwikkelen en minder afhankelijk te zijn van de overheid voor werk, inkomen, zorg en hulpverlening. De ambitie voor Culturele Hoofdstad is gekoppeld aan het armoedebeleid.

Prestatie-indicatoren	
Culturele Hoofdstad	30.000 vrijwilligers dragen bij aan de culturele events. Er bestaat een harde kern van 1500 vrijwilligers die een uitgebreid netwerk krijgen.
Culturele Hoofdstad	60% van de inwoners uit de regio voelt zich in 2019 trotser, optimistischer en meer verbonden met de mienskip dan voorheen.

5.2 Clientparticipatie & Inspraak

We vinden het belangrijk wat ervaringsdeskundigen van ons beleid vinden en nemen hun aanbevelingen graag over. Daarom laten we onze inwoners zelf onderzoek doen en organiseren we ook inspraak voor kinderen en jongeren.

Sociale vraagstukken zijn slechts op te lossen door de mensen waar het over gaat zelf te betrekken en/of hun kennis en deskundigheid te benutten. Dit uitgangspunt leidt tot een cultuuromslag bij professionals, maar ook ambtenaren. We ontwikkelen steeds minder beleid van achter ons bureau maar gaan actief en samen met inwoners op concrete en praktische wijze aansluiten bij de 'eigen gedragen oplossingen'.

De Kunst van het Rondkomen

In Leeuwarden hebben we sinds 2013 de *Kunst van het Rondkomen*. Doel van dit project is om de uitdagingen van een smalle beurs door ervaringsdeskundigen zelf in kaart te brengen, de gemeente te adviseren en mensen een podium te

¹⁵ De *Samenwerkingsagenda 2013-2025 Leeuwarden/Ljouwert fan Fryslân* is <http://www.fryslan.nl/samenwerkingsagenda>

bieden om hun problemen zelf en samen op te lossen. Het team zoekt bewoners op en creëert op kleine schaal eenvoudige en gedragen oplossingen voor armoede.

Het succes van de aanpak komt voort uit de inzet van ervaringsdeskundigen. Hun openheid trekt andere mensen over de streep om persoonlijke ervaringen te delen en in nieuwe netwerken te zoeken naar oplossingen. Juist het doorbreken van de schaamte die vaak bestaat, is een belangrijk doel: armoede uit de kast. Dat gebeurt o.a. op 'eigen kracht plekken' als het *Eigen Kracht Café* van 'de Kunst' in bijvoorbeeld de centrale bibliotheek of in de wijken. Op deze ontmoetingsplek komen tips en trucs, door- en voor elkaar bij elkaar.

De kunst van het rondkomen loopt hiermee voorop als het gaat om het benutten van eigen kracht. Als gemeente laten we zien dat wij geloven dat inwoners in staat zijn om zelf oplossingen voor hun problemen te vinden.

Kinderen en jongeren

Naast inspraak en inzetten van eigen kracht door en voor ervaringsdeskundigen is dit ook een belangrijk ontwikkelpunt voor het tegengaan van armoede onder kinderen. Door met jeugd, ouders te praten, krijgen we inzicht in de problemen, wensen en behoeften van deze groep en kunnen we ons beleid hier zo veel mogelijk op toe snijden. De eigen kracht en inspraak van jongeren vormt een nadrukkelijk uitgangspunt in het nieuwe jeugdzorgstelsel. Kinderen en jongeren hebben het recht om hun mening te geven over zaken die hen aangaan, kinderen en jongeren ontwikkelen zich door jeugdparticipatie en bovendien kan de kwaliteit van datgene waar ze inspraak in krijgen verhoogd worden.

6. Financiën

Het armoedebelief in Leeuwarden wordt gefinancierd uit algemene middelen. In voorgaande hoofdstukken is beschreven hoe de besteding vorm moet krijgen. Er worden keuzes gemaakt in de hoeveelheid regelingen die we aanbieden. De keuzes zijn gebaseerd op het effect en het bereik. Door deze keuzes vindt een herschikking van budgetten plaats.

6.1 Totale budget

De afgelopen jaren hebben we te maken gehad met tekorten op het armoedebelief. Met de voorgestelde wijzigingen streven we naar een sluitende begroting voor de komende jaren.

In onderstaande tabel staat een opsomming van het totale budget dat beschikbaar is voor armoedebelief.

	2015	2016	2017
Beschikbare middelen:			
- begroting structureel	7.492.000	7.491.800	7.491.800
- begroting incidenteel	425.000	225.000	225.000
	7.917.000	7.716.800	7.716.800
Nog toe te voegen:			
- Klijsma-middelen	303.000	303.000	303.000
- maatwerk inkomensvoorziening	1.547.000	1.547.000	1.547.000
Totaal beschikbaar	9.767.000	9.566.800	9.566.800

De huidige budgetten en de inzet ervan zijn gebaseerd op de uitgangspunten van de nota *Armoede aan de kant en In eigen hand: schuldhulpverlening nieuwe stijl* en de bedragen die in het collegeprogramma 2014-2018 beschikbaar zijn gesteld.

In 2013 (septembercirculaire) heeft het rijk middelen beschikbaar gesteld voor intensivering van het armoede- en schuldenbeleid, de zogenaamde Klijsma-middelen. Deze middelen zijn toegevoegd aan de algemene uitkering. Voor Leeuwarden betrof het een bedrag van om € 245.000. Dit bedrag is incidenteel en maakt deel uit van het budget voor kindpakket in bovenstaande tabel.

Aanvullend op het bedrag van 2013 heeft het rijk in 2014 een bedrag van € 73.000 beschikbaar gesteld. En vanaf 2015 komt daar € 230.000 bij. Deze bedragen zijn structureel, in totaal € 303.000. Deze bedragen zullen worden ingezet voor kindpakket en schuldhulpverlening.

6.2 Doorrekening van de wijzigingsvoorstellen

In de vorige paragraaf is een overzicht gegeven van de huidige begrotingsbedragen binnen het armoedebudget. Per begrotingspost wordt een toelichting gegeven of een doorrekening gemaakt.

Langdurigheidstoeslag / individuele inkomenstoeslag

De regeling langdurigheidstoeslag wordt vervangen door de regeling inkomenstoeslag. De verwachting is dat voor de uitvoering van deze regeling in 2015 een bedrag van € 1.039.640 gemoeid is. Dit bedrag is een doorrekening van de langdurigheidstoeslag.

In 2013 bestond de doelgroep voor de langdurigheidstoeslag uit 3.530 huishoudens die langer dan 5 jaar van een inkomen tot 100% bijstandsnorm

rondkomen. Van deze groep maakte 52% (1.848 huishoudens) gebruik van de langdurigheidstoeslag. De totale uitgaven voor de langdurigheidstoeslag in dat jaar waren € 866.796.

Door de aanpassingen in doelgroep (referteperiode van 3 in plaats van 5 jaar) zal het gebruik toenemen. We verwachten hierdoor in 2015 een toename naar 2.200 huishoudens. Het is onzeker hoe groot het bereik en de doelgroep in de jaren na 2015 zal zijn. Enerzijds neemt de groep door het bereiken van de AOW-leeftijd af de komende jaren af. Anderzijds verwachten we een toename vanwege de nieuwe instroom die de laatste jaren in de WWB heeft plaats gevonden en verwachten we een terugdringen in het niet-gebruik.

Regeling voor ouderen, chronisch zieken en gehandicapten

De regeling voor ouderen, chronisch zieken en gehandicapten komt met ingang van 2015 te vervallen.

AV Frieso

De AV Frieso is bedoeld voor mensen met een laag inkomen en hoge zorgkosten. De verzekering wordt aangeboden door De Friesland Zorgverzekeraar. In de huidige situatie maken 3.616 personen gebruik van deze regeling. Dat is 39% van alle huishoudens met een inkomen tot 110% van de bijstandsnorm. We richten ons met de AV-Frieso niet alleen op mensen met een laag inkomen maar ook op mensen met hoge zorgkosten. Dat zijn in feite twee verschillende doelgroepen, al weten we dat tussen de 70 en 80% van de lage inkomens te maken heeft met hoge zorgkosten.

We willen het bereik van de AV-Frieso vergroten en een aantrekkelijk pakket bieden aan beide doelgroepen. Voor de lage inkomens richten we ons op een betaalbaar basispakket en voor de groep chronisch zieken en gehandicapten op een ruime dekking van de aanvullende verzekering.

Het budget voor deze verzekering wordt vanwege de verwachte toenemende vraag verhoogd naar een bedrag van € 573.200.

Participatieregeling

De participatieregeling wordt met ingang van 2015 ingetrokken.

Vergoeding aanschaf identiteitsbewijs

De regeling voor een vergoeding voor de aanschaf van een identiteitsbewijs komt met ingang van 2015 te vervallen. Via het kindpakket blijft het mogelijk om voor kinderen van 14 tot en met 18 jaar een vergoeding aan te vragen voor de aanschaf van een identiteitsbewijs.

Zwemregeling

Zwemles wordt een onderdeel van het kindpakket. De subsidie aan de BV Sport voor de uitvoering van de huidige zwemregeling komt met ingang van 2015 te vervallen.

Kindpakket

Voor de vormgeving van het kindpakket wordt een bedrag van € 244.900 geraamd. We maken afspraken met de fondsen en met de sociale wijkteams dat dit het maximaal beschikbare bedrag is voor de uitvoering van het kindpakket. Hier is dus niet sprake van een open-einde-regeling.

Maatwerk inkomensvoorziening

De maatwerk inkomensvoorziening is een nieuw onderdeel. We verwachten vanaf 2015 jaarlijks een bedrag van € 1.547.000 te ontvangen. Dit bedrag komt volledig ten goede aan de voor de voorziening gestelde doelgroep.

Kwijtschelding gemeentelijke heffingen

Voor deze regeling zijn geen wijzigingen voorgesteld. De kwijtschelding gemeentelijke heffingen wordt niet bekostigd vanuit armoedebelid, maar wordt gefinancierd vanuit de heffing zelf.

Bijzondere bijstand

De uitgaven voor de bijzondere bijstand zijn de afgelopen jaren toegenomen. Met het wijzigen van de regeling wooninrichting realiseren we een afname van de kosten. In 2013 ging het voor wooninrichting in totaal om een bedrag van € 330.000, inclusief minimaal € 100.000 voor de witgoedregeling. Dit bedrag zal naar verwachting afnemen vanaf 2015. Omdat we door mogelijke toevoeging van nieuwe voorzieningen (o.a. compensatie kindregelingen, CER, Wtcg) echter een toename van het beroep op bijzondere bijstand verwachten kiezen we er voor om voor de komende jaren geen wijziging door te voeren in het bedrag op de begroting.

Op basis van deze verwachtingen wordt voor bijzondere bijstand voor 2015 e.v. een bedrag geraamd van € 3.162.600.

Schuldhelpverlening

Vanaf 2015 is € 1.314.600 nodig voor de uitvoering van schuldhelpverlening. Dat bedrag is op te delen in drie onderdelen:

Ten eerste intensivering van de inzet op preventie en vroegsignalering. Vanaf 2015 is € 264.600 benodigd:

- Voortzetting financieel adviesloket Ping;
- Het faciliteren/versterken van de nulde lijn (waaronder ook de inzet van vrijwilligers, ervaringsdeskundigen) op het gebied van het bieden van financieel advies en ondersteuning;
- Het bieden van financieel advies en ondersteuning door de sociale wijkteams;
- Het vroegtijdig oppakken van signalen van betalingsachterstanden (op huur, energie, water en zorgpremie) door de sociale wijkteams, waarbij prioriteit aan gezinnen met kinderen wordt gegeven;
- Het inzetten van preventie-activiteiten voor specifieke doelgroepen. Doel is dat mensen de juiste financiële keuzes maken en weten waar ze financieel advies kunnen halen.

Ten tweede is vanaf 2015 € 950.000 benodigd voor de financiering van de curatieve schuldhelpverlening aan particulieren. Voor dit bedrag kan aan 650 klanten een curatief traject worden geboden. Bij de vaststelling van de hoogte van het benodigde budget is gekeken naar een reële ondergrens van het aantal benodigde trajecten. Deze ondergrens is gebaseerd op onderzoek naar welke groepen een verhoogd risico lopen op problematische schulden. Hierbij is gekeken naar de historische ontwikkeling van het aantal minimahuishoudens, het aantal WWB-ers, het aantal langdurige minima en het aantal werkende armen. Hierbij zijn niet meegerekend de life-events als bijvoorbeeld ontslag, echtscheiding en ziekte. De curatieve schuldhelpverlening wordt nu door KBNL uitgevoerd. In de loop van 2015 zullen de sociale wijkteams de eerstelijns taken van KBNL overnemen. Vanaf 2017 verwachten we € 850.000 hiervoor benodigd te hebben, doordat het aantal klanten, door de inzet van preventie en vroegsignalering, zal afnemen.

Tot slot is vanaf 2015 € 100.000 structureel benodigd voor de financiering van de curatieve schuldhelpverlening aan (ex-)ondernemers.

Overig

Voor subsidiëring van de Voedselbank en Resto van Harte hebben we vanaf 2014 structureel budget. Voorheen werden deze partijen op incidentele basis financieel ondersteund. Stichting Urgente Noden heeft de afgelopen jaren ook incidenteel subsidie van ons ontvangen. Vanaf 2015 nemen we deze ook structureel in onze begroting op. Op basis van de subsidieaanvraag 2015 gaan we uit van een bedrag van € 17.000 per jaar. We verwachten een lichte groei per jaar.

Ook nemen we een bedrag op voor de armoedemonitor. Tot en met 2013 was er geld beschikbaar om elke twee jaar een onderzoek te doen naar het gebruik en het bereik van de armoederegelingen in Leeuwarden. We willen dit voortzetten en daarom is er in 2015 en 2017 budget gereserveerd voor dit onderzoek.

6.3 Conclusie

Op basis van de doorrekening van de voorgestelde wijzigingen, ziet de inzet voor de komend jaren er als volgt uit.

	2015	2016	2017
Minimaregelingen:			
- individuele inkomens toeslag	1.039.600	1.099.800	1.199.900
- AV Frieso	573.200	573.200	573.200
- kindpakket	244.900	244.900	244.900
- maatwerk inkomensvoorziening	1.547.000	1.547.000	1.547.000
Kwijtschelding gemeentelijke heffingen	1.815.000	1.815.000	1.815.000
Bijzondere bijstand	3.162.600	2.935.500	2.899.300
Schuldhelpverlening	1.314.600	1.314.400	1.214.400
Overig:			
- Stichting Voedselbank	15.000	15.000	15.000
- Resto Van Harte	5.000	5.000	5.000
- Stichting Urgente Noden	17.000	17.000	17.000
- Armoedemonitor	33.100	-	36.100
Totaal	9.767.000	9.566.800	9.566.800
Beschikbaar	9.767.000	9.566.800	9.566.800
Resultaat	0	0	0

6.4 Risico's

Uitvoering geven aan het armoedebelief brengt een aantal financiële risico's met zich mee.

Autonome factoren

De mate waarin gebruik wordt gemaakt van de middelen uit het armoedebelief is afhankelijk van een aantal factoren waar wij niet directe invloed op hebben. Onderdeel hiervan is bijvoorbeeld de economische situatie in Fryslân. Ook landelijke politieke keuzes zijn van invloed op de situatie in onze gemeente.

Open-eind karakter

Het beroep op de minimaregelingen (m.u.v. het kindpakket) kent een open-eind karakter: vooraf is er geen maximum aan kosten aan te geven omdat de kosten afhankelijk zijn van de mate waarin er gebruik wordt gemaakt van de minimaregelingen. Het open-eind karakter komt voort uit de wettelijke zorgplicht die wij als gemeente hebben richting onze inwoners.

De afgelopen jaren heeft de uitvoering van het armoedebelief overschrijding van budgetten laten zien. In 2014 heeft dit geleid tot een incidentele uitzetting van € 375.000.

De opgenomen bedragen zijn gebaseerd op aannames qua toename gebruik. Door betere communicatiecampagnes weten we het bereik van onze regelingen te vergroten met als gevolg een toename van de kosten. Dit is een voortdurend dilemma in het armoedebelief. De ontwikkeling in het gebruik van de verschillende regelingen wordt nauwlettend gevolgd en bij verwachte over- of onderschrijdingen zal de raad worden geïnformeerd en zullen voorstellen voor tegenmaatregelen worden gedaan.

Tegengaan van niet-gebruik

We zijn actief in het bestrijden van niet-gebruik van minimaregelingen. Dit leidt tot een bepaald niveau van gebruik. Het risico van een lager percentage niet-gebruik in combinatie met de al bestaande open-eind regelingen is tot nu toe niet apart als risico afgedekt. Het geven van extra aandacht voor het tegengaan van niet-gebruik kan leiden tot het meer gebruik van de minimaregelingen en dus ook een stijging van de kosten.

Bewindvoering

De kosten voor bewindvoering zijn de afgelopen jaren gestegen. In 2015 en 2016 houden we rekening met een verdere stijging van de kosten voor bewindvoering. Om een daling van de kosten te realiseren is een veranderende opstelling van externe partners noodzakelijk. Landelijk en in VFG-verband loopt het overleg hierover. Dit moet in de jaren na 2016 een daling van de kosten voor bewindvoering laten zien. Hiervoor zijn we echter wel afhankelijk van de besluitvorming van onder andere de rechtbank in Noord-Nederland.

Uitvoeringskosten

Het voorgestelde armoedebelief heeft wijzigingen voor de uitvoering tot gevolg. Onder andere de toenemende inzet van maatwerk zorgt voor toenemende kosten in de uitvoering. Er worden minder minimaregelingen verstrekt. Daarentegen verwachten we een toename van het gebruik van bijzondere bijstand.

Monitoring

Vanwege de genoemde risico's evalueren we in de *midterm review* van het collegebeleid de bereikte effecten en financiën. Indien nodig nemen we daarna maatregelen voor de navolgende jaren.